

Nemunas

Nr. 37
(355-796)

2011 m.
lapkričio 4-9 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Sirja-Liisos Eelmos paveikslų erdvės.

Kauno Laiptai

Tapyba iš Estijos
3-8 p.

10 p.

Proza

Danielius MUŠINSKAS

Poezija

Vladas VAITKEVIČIUS

www.nemunas.net

Jurga BARTKEVIČIENĖ

Kūrybos tremtyje
spalvos ir šešeliai

Kūrybinė drąsa ir baimė

Eugenijus ŽMUIDA

Pavėlavusios mintys

Aušra KAZILIŪNAITĖ

Du šių metų Pirmosios
knygos konkurso laimėtojai

„Cantate
Domino“
festivaliui
pasibaigus

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Ratu aplink
melancholijos
dėžutę 2 p.

„Cantate Domino“ festivaliui pasibaigus

Keturių dienų XIX tarptautinis chorų sakralinės muzikos festivalis-konkursas „Cantate Domino“ prasidėjo šv. Mišiomis Kauno Šv. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo) bažnycioje. Du festivalio dalyviai – Kauno Šv. Kryžiaus (karmelitų) bažnyčios jaunimo chorras „SongDeo“ (vad. V. Tamulionytė) bei Lietuvos sveikatos universi-

teto Kauno klinikų moterų chorras „Kanklės“ (vad. A. Marcinkevičiūtė) – pasikeisdami giedojo šv. Mišių metu. Po jų vyko festivalio atidarymo koncertas. Toks šv. Mišių ir koncerto junginys turėjo atskleisti pagrindinius festivalio aspektus, atspindinti jo visumą. Šv. Mišiomis festivalius prasidėjo ir baigėsi.

Pirmasis atidarymo koncerto da-

lyvis, Kauno Vytauto Didžiojo bažnyčios kamerinis chorras „Cantate Domino“ (vad. R. Daugėla), kaip festivalio šeimininkas tarsi pakvietė svečių chorus giedoti, parengė įvairių muzikinių laikotarpių (viduramžių, renesanso, romantizmo, šiuolaikinės muzikos) programą, atspindinčią festivalio dvasią bei pavadinimą „Cantate Domino“. Be šv. Mišių, vyko ir

iškilmingi mišparai (*Vesperes*) ekstra ordinariene forma lotynų kalba. Grigališkuojų choralu paremta ir išplėtota giesme „Salve Regina“ bei šiuolaikine harmonija sukomponuota „Cantate Domino“ chorras pasitiko būsimą trijų dienų grigališkojo giedojimo sventės „Cantate Domino ad fontes“ seminarą-meistriškumo kursus, pasibaigusius giedojimu bažnycioje, bei chorų konkursą. Kauno berniukų chorinio dainavimo mokyklos „Varpelis“ kolektivas (vad. K. Plančiūnas) atskleidė baroko bei klasicizmo genijų muzikos grožį, priverstę klausytojus ne tik grožėti, bet ir audringomis ovacijomis dekotis chorui už puikų atlikimą. Šiltai

klausytojų sutiktas Maskvos energetinio instituto kamerinis chorras iš Rusijos (vad. T. Konina) giedojó kontrastingų nuotaikų kūriniai, skirtus konkursinei festivalio programai. Pabaigoje grojo puikus tarptautinio jaunimo instrumentinės muzikos projekto „In Chambres Key“ (Lietuva, Estonia) ansamblis, subturbas ir akompanuoja A. Gelusevičienės, jo pasirodymas simbolizavo šeštadienio vakarą vykusį jaunujų atlirkėjų koncertą.

Antrą festivalio dieną prasidėjęs

Mindaugas Radzevicius su „Grand Prix“.

grigališkojo giedojimo seminaras-meistriškumo kursai, vedami Adrijos Vilmos Čepaitės (Austrija), Jono Vilimo ir Romualdo Gražinio (Lietuva), per tris dienas gausų įvairių chorų ir grigališkojo giedojimo mokyklų giesmininkų bei kitų bendominčiųjų būrių supažindino su grigališkojo giedojimo istorija, mokyklomis bei tobulino šio giedojimo praktinius igūdžius.

Nukelta i 9 p.

Ansamblis iš Šiaulių „Ars Vivo“ (vadovas Sigitas Vaičiulionis) įvertintas I vieta F kategorijoje.

Ratu aplink melancholijos dėžutę

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

„Judanti tekstilė“ atsirado dviejų festivalių sutarimu. Tarptautinio šokio festivalio „Aura“ ir Kauno bienalės „Tekstilė“ organizatoriai nusprendė, kad menų susiliejimo kultūra (kuri jau seniai yra šiandienos prioritetas ir siekiamybė), sustampančios festivalių datos yra pačios palankiausios aplinkybės šešiems naujiems projektams atsirasti. Taip susitiko choreografai ir tekstilininkai iš viso pasaulyo. Bendrauti nebuvo lengva, nes dažniausiai darbus teko pradeti virtualiai, o tik vėliau susitikti akis į akį. Paskutini spalio savaitgalį parodytu du išpudingi festivalio projektai, pateisine visas vilčias: „Melancholijos dėžutę“ paveikslų galerijoje bei „Ratu“ Kauno „Akropolyje“.

Brolių dyvinių iš Brazilijos „Os Gêmeos“ instalacija ši kartą puošia ne pastatų sienas, kaip anksčiau, bet eksponuojama Paveikslų galerijos salėje. Menininkai ir jų padėjėjų komanda visą ménési statė mažą namelį ir jaukiai tame įrenginėjo kambarėli. Italiski nériniai, menininkų mamos bei jos sesers rankdarbiai ir „vintažinis“ lietuviško interjero palikimas susipyne į jaukią visumą. Ir šis „močiutės“ kambarėlis dar tilk jam atsiranant buvo pažadėtas Lietuvos gerai žinomam vokiečių choreografiui Johannesui Wielandui. Jo spektaklius „newyou“ bei „Par-trenktas žvėris“ matėme „Auros“ šokio festivalyje. Apie choreografą kalbama kaip apie menininką, ypač sugebantį paveikti žiūrovus emociškai. Is tiesų abu matyti spektakliai iki šiol palikę aiškių juntamą ryškų „poskonį“. O choreografas yra užsiminęs, jog lietuvių publikai aktyviai ieško paslėptos filosofinės šokio prasmės, to-

Smulkmena iš melancholijos dėžutės.

dėl čia puikiai galima atskleisti. Jam rūpimi asmens tapatybės, tapsimo klausimai slenkia iš vieno spektaklio į kitą pateikdamis vis naujų situacijų ir provokacijų. „Melancholijos dėžutę“ apie tai kalba laiko, tiksliau, laikotarpio ir erdvės poveikio asmenybei kontekste, kuris rūpėjo ir instaliacijos autoriams. Šokėjai dažnai dalyvauja kuriante choreografo sumanymus, todėl savo patirtis neabejotinai sudėjo ir į šį spektaklį. Jame dalyvauja: Gotautė Kalmatavičiūtė, Rūta Lelytė, Evangelos Poulinas, Mantas Stabačinskas. Tačiau spektaklio statistų, kurie sėdi ant sofos ir mezga arba ramiai sau valgo obuolių, menamų šokėjų, kurie sukausi rateliuose, glėbesčiuoja tikruosis šokėjus, prisigaudoma žiūrovų salėje. Retas kuris liko pasy-

vus spektaklio stebėtojas. Mes visi ji kartu ir sukūrėme. Tarsi čia ir dabar. Tapatintis su abstrahuota savęs paieškų patirtimi konkretiuse įvykiuose, situacijose, gyvenimo tarpsniuose visai nesunku, nes dažniausiai jie sutampa bent jau placiaja prasme. O choreografas, skrosdamas ir akylai tyrinėdamas konkretias situacijas, dažnai pateikia apibendrintą žmogaus portretą, kaukę, kurią gali nesioti beveik kiekvienas mūsų. J. Wielandas savo spektakliuose derina šokį ir dramą, videoinstaliacijas. Konkretybę, raiškios metaforos visada pinaisi su abstrakcijomis, tik keistai nujauciamu jausminiu pagrindu. Ir ši kartą tarsi „Melancholijos dėžutėje“ įkalinti šokėjai blaškosi ieškodami savo tapatybęs, mėgina dešifravoti jos kodus ir ženklus. Tie-

sa, dauguma jų perduodami ir suvokiam labiau intuityviai. Jie nėra aiškinami, tačiau turi ryškią motyvą. Veiksmas, pasisėdėjimai kambarėlyje, grynosios choreografijos intarpai ir „tyrimas“ su žiūrovais sudaro daugiaplanį spektaklio audinių. Ironija ir jaukumas visuomet atsveriami liūdesio ar net desperacijos, nuoširdumą nubraukia aiškios provokacijos ir teatrališkumas, todėl žiūrovai niekada nepaliekami kaip pasyvūs stebėtojai. Jie tarsi nepalaujamai sprendžia choreografo jiems pateikiamas užduotis. Daug melancholijos, sentimentus keliančių daikčiukų bei prisiminimų, meilės, skausmo ir tapatybės ieškojimus lydinčių pralaimėjimų, konkurencijos ir susvetimėjimo šalčio. Visko gausu, tarsi iš melancholijos dėžutės byrėtų per gyvenimą susikaupusių smulkmenos, kurios ir sudaro mus pačius.

Prekybos centre dabar galima pamatyti net pačių rimčiausiu menininkų. Vienos išskeltos parduotuvės vietoje tekstilininkė Inga Likšaitė, šokėjai Kulli Roosna (iš Estijos) bei Kenneth Flak (iš Norvegijos) paskutiniai spalio vakara, mėgindami nepaisyti aplink zujančių pirkėjų ir juos linksminčios muzikos keliamo triukšmo, susirinko parodyti festivalio projektą „Ratu“. Ji stebėdama mintyse linki, kad visi rimti spektakliai profesionaliose scenose pasiektų tokį lygi. Tekstilės instalacijos bei objektais virto videodarbais ir kadrine animacija, suteikius foną šokėjams, patiemams kūrusiems šokio choreografiją. Menininkai pasakojo, kad darbą pradėjo nuo laiko temos, kuri vėliau višiskai natūraliai apaugo asmeninėmis patirtimis, žmonių santyklių peripetijomis. „Žmonės, daiktai, medžiagos, veiksmai, elgesys, judesiai – visa tai turi savo geometriją ir struktūrų egzistavimą. Taigi natūraliai judėjome toliau, bandėme pasinerti į modelių, struktūrų, jungčių, rastų ir tekstūrų vandenynus. Mūsų nedomino nekintanti minčių nagrinėjimas. (...) „Ra-

tu“ sukurta perdarant, pjaustant, dublikuojant, išverčiant savo pačių darbus ir sujungiant juos nauja tvarka, kurioje kūno kalba ir tekstilė audžia savitą kalbą“, – teigia autorai. Tokie karpymai, modeliavimai ir struktūravimai nepaliko jokio neužbaigtumo ar susiskaidymo jausmo. Judesiai ir tekstile itin organiskai atsiskleidė šaltote, beveik industrinėje naujoje erdvėje.

I. Likšaitė dažnai bendradarbiauja su menininkais, architektais, interjero dizaineriais. Iprastai savo kūrinius ji siuvinėja. Ir atrodo, kad išsiuvinėti gali viskas: eileraščius, filmus, portretus... „Kai supratau, kad per siūlę plokštumo atrandu gerą ritmą, galu išeiti į naują dimensiją, pradėjau daug dirbtų vien su ja“, – yra sakiusi I. Likšaitė. Todėl ir šiame projekte judantį, vibruantį, šokinėjantį punktyrą brėžiantį jos siūlė tapo puikia šokio piešinio inspiracija. Visa atrodė lyg autentiškai susijusi, beveik vienodos prigimties dalykus fiksuojantį patirtis. Judesys, besikeičiantys ir vėl į tą patį tašką griziantys potyriai, darbo ritmika, natūralū gyvenimo kaita tapo pagrindine projekto tema. Tai, kaip keičiasi ir transformuojasi, naujų formų īgauna jau egzistuojantys menininkų darbai – svarbiausiu vizualiųjų motyvu. Siūlė ir šokėjų kūnai yra tarsi besišesančios minties tiesės. Kita vertus, I. Likšaitės tekstilės darbai jau ir seniau buvo pradėjė kine-matografiškai judeti, siuvinėti paveiksluikai kūrė savitą tekstilinę animaciją, nes pats siuvinimo veiksmas, judesys tai padiktavo. Labai dažnai menininkė skolinasi kino filmų vaizdus, juos transformuoja ir vėl tarsi paleidžia gyventi kaip naujai sukurtajudantį kadrą vaizdą. O choreografija, šokėjų kūnai, šiluma ir kvėpavimas sugržina videoinstaliacijose prarastą I. Likšaitės rankų darbo autentiškumą ir materialumą, tarsi įpucia jiems naujos gyvybinės energijos. Siūlės, besisukanti siūlų ritė, béginėjantys, judantys kadrų ir du klydinėjantys kūnai, kartojantys patys save. Niekada nesibaigiant linija.

Danielius MUŠINSKAS

Užrašinėtojas

Regimanto TAMOŠAIČIO
nuotrauka

Mindaugas Bakutis užvertė knygą (taip, tai buvo eileraščių tomenis), nusiprausė šaltu vandeniu – lygesino įkaitusias akis, karščiuojančią kaktą. Jis patraukė per svetimą miestą – létai, koja už kojos, tačiau taip, lyg būtų kažkam pasiryžęs. Tūkstančius kartų jau buvo mąstęs apie savo gyvenimą – tokį ramų, be sukreciančių atsitikimų, be garsiu riksmu: aš esu! atkelkit vartus! įleiskit! Jau seniai suprato, kad gyvena atmintim – ir tada, kai, atrodė, nėra ko atsiminti, ir dabar, kai tū atsiminimų ne ką tepadaugėjo. Tačiau dabar tokį savo gyvenimą jautė kaip kaltę, ir ta kaltė vis éjo sunkyn.

Pro kino teatrą žingsniavo įkalne didžiosios bažnyčios link; kažkada dar vaikas i ją ateidavo sekmandienių rytais, prisiglausdavo prie šaltos mūro sienos ir spoksdavavo į altorių, langų vitražus, bet užvis labiau į žmones. Gal tada ir émė suprasti, kas jo laukia: vienatvė, greit praleikiantys metai, pražilusi galva,

nežinion išmeigtos akys. Ne, jis bažnyčioje nejuto nuolankumo, neišmoiko susitaikyti, nugalėti savo dvasią. Keista, bet ir tada, vaikas, ir dabar jaučia tą patį – kad yra pasmerktas ir kad niekas jo niekada neišgelbės.

Kartais jis galvoja, kad ta kaltė labai paprasta: reikėjo pasilenkti, pasisemti pilna saują žemės, stipriai suspausti ir laikyti iki šiol. Tačiau jis nepasilenkė, ir delnai liko švarūs, bet tušti. Net penkeri universiteto metai netapo išsigelbėjimu, ir štai jis eina ir eina kaip amžinas piligrimas, kaip kažkokio užburto laivo vaiduoklis. Atmerkia akis, o degantys klevo lapai jau krinta į jas; užsimerkia – irgi tas pat.

Staiga išgirdo balsą ir émė dairytis. Nepažystamas vyriškis tiesia ranką, šypsosi. Mindaugas Bakutis irgi sveikinasi, purto galvą, nes yra kviečiamas užėiti į svečius. „Mykolas Juodeikis, – sako savo pavardę žmogus, – mes beveik iš tos pačios klasės. Mes kartu žaidėm krepšinių ir lan-

kėm literatūrą būrelį.“ – „Argi?“ – norėtų pasitikslinti Bakutis, tačiau siuo atveju tikslumas visai nesvarbu. Štai yra žmogus, kuris turi jégų vidury gatvės užkalbinti kitą, dalytis prisi minimais. Tai beveik neįtikėtina. „Gal geriau užsukim kavinėn“, – siūlo Mindaugas Bakutis; svetimų namų tvarkingos ramybės jis nepajégiauti iyeikti. „Supratau, – sako Mykolas Juodeikis, – galų gale svarbu ne vieta, o žmogus. Man įdomus jūsų likimas, žinot, kaip čia pasakius, aš kolekcionuoju, gal ne visai tas žodis, domiuosi likimais tų, kurie užaugo mūsų miestely. O jūs irgi čia užaugot, jūs esat mano kartoteko.“

Bakutis nesiskubindamas geria kavą, stebi žmogų: jo solidžius jūdesius, apvalainą, be išraiškos veidą. „Neišsigąskit, visa tai gryna salo malonumui, – sako Mykolas Juodeikis. – Mane, turbūt kaip ir jus, mēgino užverbouti; atsimenu, pasikvietė ir pakilo popieriaus lapą, kad pasirašyčiau, jog sutinku jiem dirb-

ti. Tai labai primityvu, tiesa? Pagaliau tai neišsprendžia jokių dvasinių problemų, o bet kuris užsiemimas turėtų ką nors duoti dvasiai. Aš taip manau, todėl mano kortelėse tik dvasisios reikalai...“ – „Vis dėlto kodėl aš turia jumis tikėti?“ – karčiai šyptelėjęs, paklausė Mindaugas Bakutis. – „Nežinau, neturiu jokių argumentų, kaip sakoma – gryna dėl sportinio įdomumo...“ – „Šito mažoka, – vėl šyptelėjo Bakutis, – tačiau man užteks, aš tikiu, kad jūs netarnaujat juodvarnių kastai. Man svarbiau kitas dalykas – kaip jūs suprantat dvasią, kas tai yra?“

Nieko nėra absurdžiau už šitokius pokalbius, pamanė Mindaugas Bakutis. O gal tai liga – veiklos stygių kompensuoti amžinu pilstymu iš tuščio į kiaurą. „Žinote ką, – staiga ištarė Bakutis, – esu linkęs tamstai paskolinti degtukų ir, būkite tokis geras, parėjęs namo užkurkit visą kartoteką, tegu nors sykį sušyla tos dvasisos. Ar išsiva-

duojat, kaip joms nyku ir šalta tūnoti gelstančiose kortelėse? Aš išivaidzduoju ir, dovanokit, man šlykštū.“

„Ne jūs pirmas, kuris taip rėžiat, – Mykolas Juodeikis nė kiek neišsiando, – tačiau praeina laiko, na, pusmetis ar metai, ir toks narsuolis pats džiaugiasi susitikęs mane, pats pasisiūlo.“ – „Argi?“ – paklausė Bakutis. – „Kodėl turėčiau meluoti?“ – atšovė Juodeikis. – „Tiek to, – mos telėjo ranka Mindaugas Bakutis, – palikim visa tai ramybėje. Jeigu galit, ir mane palikit ramybėje.“

Mykolas Juodeikis nieko netares pakilo ir išėjo iš kavinukės. Bakuciui buvo gaila to žmogaus, tačiau niekuo jam negalėjo padėti. Pykčio irgi nejuto. Vis dėlto tas tipas rado kuo užsiimti, jis laimingai nugyvens gyvenimą. O aš? Sugrišiu į tuščią viešbučio kambarį, akyse tie skaisčiai raudoni klevo lapai.

Nukelta į 7 p.

Upės pabaiga

Kažkada šituo keliu važiavo į miestelį, kur stovi ugniagesys Florijonas; buvo dvidešimtojo amžiaus aštuntas dešimtmetis, išlipęs iš pri-dulkusio autobuso dairėsi po aikštę, spėliojo, kurion pusėn pakrypus gyvenimas. Florijonas žvelgė į šiaurę, ten ir pasuko – netrukus vaikščiojo apie didžiulį mokyklos pastatą. Tais laikais Lietuvoj buvo tylu kaip miško tankmėj, pro langą matė prie knygų palinkusias mokinį galvas. Ką jie norejo sužinoti iš tų knygų; nepraejo né dvidešimt metų, ir jos visos buvo išmestos į istorijos šiukšlyną. Tačiau juk kažkur liko tie buvę mokiniai, liko jų varganos galvos, jas glosto vésus šiaurės véjas. Senstelėjęs vyras vis dar eina ir eina, seniai užmiršęs, kur veda kelias pro amžinąjį gaisrininką Florijoną.

Jis spoksojo į veidrodį ant sienos. Tai buvo nelaimėlio žiūréjimas – iš veidrodžio į jį žvelgė žilas nepažystamas. Jis nukabino veidrodį ir nukišo į kambario kertę, kad daugiau nematytu nei saves, nei to nepažystamojo. Tada išitaisė prie staloo ir émėsi darbo – iš paskutinių jégų stengėsi užrašyti keletą sakinių, kurie alsuotų gyvybe.

Jis niekaip negalėjo susitaikyti su mintimi, jog yra palieges, silpnas žmogus, nebegalintis išvysti vaizdų, kurie dar prieš keletą metų lengvai kildavo jo vaizduotėje ir liedavosi ant popieriaus. Dabar jis kankinosi veltui, tarsi pasaulis, kurį pažinojo, būtų išnykės, o jis atsidūrės ant kranto lyg žiopčiojanti žuvis.

Jis netikėjo, kad gyvenimas pra-

bėgs taip greitai, tačiau kiekviena diena atsinešdavo savo menkus darbus, o tie darbai nejučia išsinėdavo patį brangiausią – jo laiką. Tačiau jis nepyko. Iš pradžių net džiaugėsi, jog taip sklandžiai, neskausmingai bus pragyventi pavasarai ir vasaros, rudenys ir žiemos. Visgi atslinkusi pabaiga prakalbo kitu balsu, ir jis suprato, kad durys kiton pusėn atsivers sunkiai. Tada ir prisiminė miestelį, kuriame praleido vienerius metus taip ir nesupratęs, ar tai buvo bausmė, išbandymas, ar atpildas, išsipildymas. Ir tada, ir dabar jis mąstė tik apie viena – kaip suprasti visa tai, kas pasibangié, išnyko.

Nežinojo, kur dingo jo išmintis. Dingo ir žodžiai, kuriuos išeikdavo nykius rudenis ir sloganą vienatvę,

iš tų žodžių jis sukurdavo vaizdus, patvaresnius nei tikrovė. Dabar jis jautėsi lyg styrantis sudžiūvęs stiebas, barškantis vejy, negalintis nei sužaliuoti, nei išnykti. Labiausiai jis gąsdino, kad šitaip reikės būti visą likusį laiką – neiveikiant savęs, nebeturint jokio tikslø ir nematant jokios išeities. Vakarais, žiūrėdamas į knygų lentyną, norėdavo staugti.

Sulaukęs šeštadienio, jis nutarė nuvažiuoti prie ežero ir viską ramiai apsvarstyti. Svarbiausia nesijaudinti, kartojo pats sau; atsiprovė keletą duonos riekių, sutepė sviestu, išmetė porą pomidorų. Ilgai pėdino šaligatviais ir dviracių takais už miesto, pro jį ūžė nesibaigiantis mašinų srautas, jis vis éjo ir éjo. Nebuvot tikras, ar prieis kokį ežerą, gal

paprasčiausiai pasiklys, įstriges į užmiesčio brūzgynus. Tačiau ežeriūkštis pasirodė, Jame taškėsi keli vaikigaliai, garsiai šukavo ir keikėsi, Aurimas Gadeikis jiems buvo tarsi nematomas. Pavargęs jis išitaisė nuošliau ir iš tikrujų tapo nematomas.

Po valandos ar dvieju išvydo prieš save jauną moterį. Turbūt buvau užmigęs, pamanė Aurimas Gadeikis; jis keistai žvelgė į nepažystamąją, kuri visai greta pasitiesė rausvą medžiagos skiautę ir, atsigulusi ant nugaros, atgręžė veidą į saulę.

Nukelta į 7 p.

Vladas VAITKEVIČIUS

Ši vakarą, matyt, jau niekas neužveis –
nei žvakdarys, nei amžinas guodėjas vėjas.
Lig išnaktų gyvensiu vaizdiniais gražiais,
kuriuos nuo jaunumės kaip moterį myléjau - - -

ir skrisk per pajūrį šviesų
i mūsų prikeltą tiesą,
i mūsų rytą ir dieną,
i vaiko širdį kiekvieną.

Koplyčios spalvos boruže,
jau švinta, jau bangos ūžia...

Kur skuba patrakusios dienos
iš Romos, Molėtų ar Vienos,
iš jūrų, bedugnių, iš džiunglių?
Ko šypsosi jos, ko nudžunga,

Pavasariai gimsta iš sniego
arba iš vasario lietaus,
kuris per blakstienas nubéga
ir tyška ant kelio plataus

vaižduotés, trapiųjų svajonių,
poezijos it prapulties
visų saloméjų ir onių –
prie jų karšto žodžio glaudies.

Pavasariai gimsta ir skleidžias,
ir tvindo laukus žaluma,
ir prašo atleisti dviveidžiai,
ir spindi viltis tolima...

Prašymas

Kai Baltijos vilnys ūžia,
koplyčios spalvos boruže,
ant aukšto garbingo kalno
pakilk nuo Birutės delno

Teks laukti i tamsą įdūrus
pavargusį žvilgsnį, kada
išnyks tie regėjimai niūrūs,
o liks tik šviesi valanda,

lyg nuojauta, lyg apreiskimas
tos valios, kuri manye
jau buvo dar kūnui negimus,
o aš, atsirémęs į ją,

jaučiausi stiprus, nors ne kartą
stovėjau prie durų, kurių,
žinojau, atverti neverta:
už jū – daug ginkluotų karių,

neleisiančių man išsiveržti
iš tos aplinkos, kurioje
ir akys, ir sažinė persi,
bet aš dar bejégis, deja - - -

kai jas iš visų pakraščių
ilgiau pasibūti kviečiu?
Jos šypsosi, bet nė už ką
nelieka – pamoja ranka...

Lyg šilkverpis verpiau aš meilės siūlą –
plonytį, stiprų, švelnų ir nematomą.
Kad pailsečiau, vakaras pasiūlė
man ilgą naktį, o jinai ir atėmė

aukščiausią dangą, i kurį žiūréjau
ir meilę juo dangšiau kaip įmanydamas.
Mažiausią plyši radęs švilpė vėjas
mane bandydamas, nuo meilės vydamas.

Lyg šilkverpis verpiau aš meilės siūlą - - -

Alfui Pakėnui

Sausį klausiausি, kaip ausi
moko išgirsti tyliausি
snaigiu virpējimai, sausų
snaigés kuždėjo: sugausi
mus, jau ištirpusias, – savo
laimės akimirką žavia.

Ant dirvinės našlaitės nutūpė melsvys
ir pasakojo apie ryto groži.
Migla išsisklaidys, ir toluoj nušvis
balti beržynai, ilgesi išošę.

Gydytojai Jelenai Labai

Gieda ir klausos,
gieda ir klausos,
kaip žodžiai glauostas
ir tolsta anapus širdies.
Skamba ir tolsta,
skamba ir tolsta.
Juos girdi kaip žiedą praskleidžiantį tostą
anapus gyvenimo šito,
kuris lig dangaus medžių lapais apkrito.
Skamba ir tolsta,
skamba ir tolsta.
Ir kur tu juos naktį vedies?

Birutės KAIRAITYTĖS nuotraukos

Už tų krantų, kuriuos matau, tačiau nesuprantu
jų paskirties, saulėtekio gélė nebijo
aklos tamsos, nebijo to, ko nebijai ir tu,
kai glostai jauną virpančią vandens leliją.

Ji merkiasi prieš naktį, bet rytoj
lyg nuotaka baltoji glausis prie bangelių
jaunystės ezero, o jo bangų kaitoj greitoj –
ta gyvastis, kuri pavargusius mus kelia.

Verpetuoja žodžiai,
sukasi ratu.
Tuoj pajusi tu,
kaip lyg peilis skrodžia

jie bekūnę tamsą,
žada: tuoj prašvis.
Ak, naivusis tamsta,
nebyli žuvis

niekam nepasakė
pikto niekada,
tik jos liūdnos akys
lydi kaip skriaudą.

*Smukau į klampų sapnų lyg į pelkę,
kol nubudau nustėrės, prakaituotas.
„Nežydi ir neveisia tavo sodas“, –
kartojo protas, į akis pažvelge,*

*jam pritarė užkimę vėjo gūsiai,
kas naktį beldžiantys į mano langus.
Aš jiems priešgyniauau: „Laimingas būsiu,
kol jausiu, kaip viltis, ramiai nužengus*

*nuo aukšto skliauto, sveikina kiekvieną
išejusį į savo kiemą žmogų.
Džiaugiuos, kad myliu, kad paguosti moku,
kad sutinku kaip svečią šviesią mėnesieną“*

*Meilės kupinas inde,
ar suduši, ar ne,
kai slogi nežinia
mano sąmonėj lindi*

*ir kankina, ir slegia,
ir užtemdo akis?
Ar kada besugis
man likimo melagio*

*sužeista, užkalbėta,
suklaidinta širdis?
Ta, kuri per naktis
meilės rožinį gieda.*

*Alyvos žydi,
i svaičių žydrę
lyg į vaikystę
neriu negrižti;*

*neriu ten likti,
pamiršti pyktį,
pamiršti gelą,
priekeli sielą.*

*Gražu matyti –
alyvos žydi.*

*Kasdien stebiu, kas skursta ir kas auga,
kas džiaugiasi saulėtekiu, o kas – žara.
Kasdien randu ir prarandu aš daug ką
ir vis tikiu, kad blogio sieloje néra.*

*Nesesk į likimo karietą,
ji rieda, be pertrūkio rieda.
Nesesk. Kai prašysi sustoti,
putoti žirgai ims šuoliuoti.*

*Gyvenimo šio pakrašty du žmogeliai keisti
skaičiuoja kažką ir iš delno į delną deda.
Galbūt jie tikri, gal vaizduotės manos sukurti,
gal šiam užkampy mirs jie, gal ateis į parada.*

Kūrybos tremtyje spalvos ir šešeliai

Jurga BARTKEVIČIENĖ

Laurynas Katkus savo knygos „Tarp Arkadijos ir Inferno: tremtis Johanneso Bobrowskio ir Alfonso Nykos-Niliūno lyrikoje“** tema įvardija tremtį, o objektu – lyriką. Atrodo, jog tremties (ar greičiau emigracijos) tema ir vėl tapo aktuali. Ekonominié emigracija, šimtai tūkstančių išvykusiu, valdžios abejingumas ir ignorancija keičia Lietuvos veidą. Emigrantai – mirusios dvasisios, statistiniai vienetai, jų prisitaikymo ir skilusio identiteto problemos – „netikusio“ pasirinkimo rezultatas. L. Katkus leidžia mums į pasaulį pažvelgti „Kitų“, tai yra emigrantų, akmis. Nemažai dėmesio (apie 30 puslapių) skirti teorinei tremties apžvalgai. Šis terminas iš pradžių atrodo lyg ir ne visai deramas, juk kalbama apie pokario emigrantus, bet siuo atveju pateisinamas, nes objektas – lyrika – atskleidžia vidinę tremtį kaip fizinės emigracijos rezultatą.

Monografijos autorius teorinėje dalyje aptaria išeivijos (egzilio) studijas Amerikoje ir Vokietijoje. Salia anglosaksų literatūros kritikų Iano Burumos, Terry’io Eagletono, Roberto Edwardso, Andrew Gurro, Edwardo Saido, Roberto Newmeno, Micaelio Seidelio iškyla ir lietuvių literatūros tyrėjai Juozas Grinius, Vytautas Kavolis, Rimvydas Šilbajoris, Tomas Venclova, Kazys Bradūnas. Mokslinkinkas nurodo, jog šiandieninėje Lietuvoje tremties aspektu literatūra faktiškai nenagrinėjama. Įvade galima surasti įdomių dalykų apie skirtingu laikų tremtinius, išskiriomas dvi tremties formos: imperinė ir transimperinė. Įvardijami ištremtieji: Marina Cvetajava, Ivanas Buminas, Vladimiras Nabokovas, Thomas Mannas, Jamesas Joyce’as, Hermannas Brochas, Bretoldas Brechtas ir dar daug kitų. Autorius teigia, kad transimperinė tremties atmaina jau tapusi globaliniu reiskiniu ir tebesiėtės iki šiole.

Darbe pasitelkiami intriguojantys Julijos Kristevos apmąstymai apie dvasinę tremtį, tai yra susvetimėjimą, disidentystę ir socialinę atskirtį, bei Josepho Streklos atkritį į tokias kalbas. Beje, monografijos autorius tremtiniais laiko „tuos rašytojus, kurieems teko patirti realų, geografinį vietas pakeitimą“. Tačiau pabrėžia, jog griežta riba tarp tremties ir emigracijos sunkiai nubrežiama. Autorius taip pat bando atsakyti į klausimus: *ar profesinis arba ekonominis emigrantas yra tremtinys, jei savo situaciją išgyvena kaip tremti? Kuo skiriasi emigrantas ir tremtinio mentalitetas? Ką įvardija terminas „vidinė emigracija“? Kaip apibréžiama diasporos literatūra?*

Toliau monografijos autorius apžvelgia XX a. lietuvių ir vokiečių literatūras, praskleidžia tremties istorijos kontekstą. Pasirodo, išeivijos lietuvių nesutare net dėl pavadinimo (ką tai nustebins?), kas jie: tremtiniai, emigrantai, išeiviai, pabégėliai, dipukai, išvietintieji... Kostas Ostrauskas net neabejoja esąs tremtinys, J. Grinius vengia įvardyti išeivius tremtiniais, nes „vesti analogiją tarp pasitraukimo į Vakarus ir Sibiro tremties filosofui atrodo negarbinga ir neetiška“. Bernardas Brazdžionis mano, jog pereiti į emigrantų stadiją taip pat nedera. J. Grinius pasiūlo vartoti „egzodo“ sąvoką, o V. Kavolis ir kiti apie „Metmenų“ žurnalaus susibūrė kultūrininkai teikė pirmenybę „egziliui“. Istorikas Vincas Trumpa siūlo vartoti terminą „pabégėliai“. Nepaisydamas visos šios maišaties L. Katkus renkasi tremties ir politinės emigracijos terminus. Autorius taikliai pastebi, jog XX a. Lietuvos ir Vokietijos masinės tremties datos nesutampa: Vokietijoje emigracija prasidėda Hitleriūi atėjus į valdžią, o Lietuvoje – po Antrojo pasaulinio karo.

Skyrelyje „Teoriniai tremties literatūros kontekstai“ L. Katkus registruoja XX a. intelektualus, apmąsciusius „moderniojo sąmoningumo ir tremties paraleles“. Minimi Czesławas Miloszas, Józefas Brodskis, Marijas Goloboffas, René Charo, T. Venclova, Jurijus Lotmanas, Wolfgangas Emmerichas, Arnoldas Toynbee, Hannah Arendt ir dar nemažai kitų. Tremtis laikoma eksperimentinė laboratorija, stiprybės išbandymu, atsaku, kraštutiniu paratopijos raiškos pavyzdžiu, sprogimui, chaosu. Ji regima kaip kraštutinė situacija, kuri „radikalai pakeičia ne-

tik rašytojo gyvenimą ir kūrybą, bet ir visą literatūros lauką“. Monografijos autorius teigia, kad praradimas kartu tampa ir atradimo sąlyga, kai privalu pasirinkti „vienu iš atsvėrusių galimybų“, ir taip tremties išgyvenimas, iki tol buvęs tik trauminis, kartu tampa ir kūrybos proveržiu. O fizinė distancija nuo giminotos aplinkos sustiprina „savirefleksyvumą, dėmesį formai ir kalbai, išairių alegorijos atmainui atgimimą“.

Toliau L. Katkus siiek tiek dėmesio skirtia erdvės modeliams tremties poezijoje, istoriems alegorijos ir identifikacijos figūroms, tremties poetikai. Jis pastebi, jog „daugelyje tremties literatūros pavyzdžių vyrauja dvipolė erdvės struktūra: *ideali, harmonija į kita – distropinė, disforiška, bekontūrė*. Kūriniuose svarios ribos figūros, kurios ir skiria, ir sieja su palikta erdve, o „tremtį poetai poetizuoją gana heterogeniškomis priemonėmis, kurios priklauso ir nuo asmeninių tremties patircių, ir nuo duotosios kalbos poetinės tradicijos“.

Teorinio skyriaus pabaigoje paaškinami metodiniai aspektai. Tai lyginamojo pobūdžio darbas, tiriantis biografinę-istorinę plotmę, o daugiausia dėmesio skiriamai tematiniam lygmeniui bei keturiems jo sandams: utopinės erdvės reprezentacijoms, istorinėms tremties alegorijoms ir tremtinio identifikacijos figūroms. Lyginamasis metodas iš pirmo žvilgsnio nematomas, nes kiekvienas autorius aptariamais atskirai, o visi lyginami iš išvadose. L. Katkus lyg ir pateisina pasirinktą metodą teigdamas, jog tremties temos daugiaitykiškumas, autorius kūrybos matyti kaip organiškos visumos, bandymas lanksčiai interpretuoti, reflektuoti teksto ir autorius ypatingumą esantys geresni analizės būdai nei panašumų bei skirtumų ieškojimas, autorų lyginimas. Beje, mane kaip recenzentę būtent šis pasirinkimas kiek nuliūdino, nes iki pat knygos pabaigoje tikėjau lyginimo. Tie keli puslapių pabaigoje lūkesčio nepateisino, ir vargu ar laikyčiau šią knygą komparatyvistine, bet tai jokiu būdu nesumažina jos vertės. Net ir dviejų tremties tema susijusių autorių kūrybos interpretacijos atrodo gana patraukliai ir įdomios. Manyciau, autoriui nereikėti deklaruoti lyginamojo metodo. Nors gal tai yra modernus, vieninis lyginimo būdas?

Knygos struktūra paprasta, bet dėl to ir puiki. Po teorinės dalies randame Johannesto Bobrowskio tremties poezijos analizę. Autorius fiksuoja jo biografijos faktus: poetas, prozininkas, naciistinės Vokietijos armijos karys, belaisvis, Rytprūsių tremtinys, Rytų Berlyno gyventojas. Nepaisydamas ne-pakitusios kalbinės ir dalinai kultūrinės aplinkos, J. Bobrowskį laiko emigrantu dėl kūrėjui būdingos literaturinės įvykių reprezentacijos, tai yra išsivaizduojamos prarastosios tėvynės – Sarmatių – vaizdinio sukūrimo. Autorius sprendimas lyg ir į pirmą vietą išskelti vokiečių poetą man atrodo psichologiskai pagrįstas, nes skaitytojas visgi stengsis „nukeliauti“ įki A. Nykos-Niliūno, kurio kūrybą didžioji dauguma išmano geriau. Tiesa, kelionė neprailgs. Trumpai pristatomi kritikų darbai – rašytojas Franzas Fuhmannas pasakoja apie J. Bobrowskį savo memuaruose, Vytautas Kubilius pastebi poetu eilių erdvės lietuviškus ženklus, Hansas Christianas Kosleris priekaištauja interpretatoriams dėl objektyvumo stokos, minimos Regina Sinkevičienė ir Jurgita Katkauskienė į dar keletas kitų.

Skyrelyje „Erdvė ir Vardas“ aiškinama Sarmatių krašto semantika, topografijos svarba J. Bobrowskio poetologijai, „polinkis į diskretišką, vertibišką žymėtą erdvę“, sferiškos erdvės struktūros ir poeto knygų sandaros paralelės, aptariama protestantiškos aplinkos percepcijos įtaka J. Bobrowskio poetikai. Vėliau daug dėmesio skirtiama upės figūros simbolikai ir svarbiausiai poeto upėi Nemunui. Prie jo J. Bobrowskis praleido vaikystę, Nemunas buvęs rytinė Vokietijos siena, skyrusi civilizaciją nuo „Rytinės Europos ne-civilizacijos“; autorius linkęs sudievinti, sugyvinti upę. Metrika, triskiemene ritmika atkuriama lėtas lygumų upės tekėjimas. Nemunas „veikia kaip ypatingos įtampos elementas, perskiriantis

Laurynas Katkus

Tarp Arkadijos
ir Inferno: tremtis
Johanneso Bobrowskio ir
Alfonso Nykos-Niliūno
lyrikoje

ir sykiu jungiantis dvi Bobrowskio meninės visatos dalis: gimtąją Rytprūsių ir ištętąją rytinės Vidurio Europos“.

Pasak monografijos autoriaus, kitas svarbus sarmatiškojo pasaulio elementas yra gamta ir jos objektai. Žmonės „pasirodo po gamtos ir tik jos apsuptye“. Plačiai vartoja mi neorganinės gamtos įvaizdžiai: žiemos su-temos, tamsa, šešeliai, mirusiu garsai. Gamtos įvaizdžiai „kupini nejaukumo ir grēsmės“. Istorija J. Bobrowskio kūryboje užima blankią vietą: jos žymės retos, apie karą kalbama puse lūpų, pasitelkiami pirmynkšciai laikai, archajiški personažai. Beje, susidomėjimas priešistore, pasak L. Katkaus, yra XX a. pradžios modernistinės poezijos bruozas. Iškeliamas dar viena vokiečių poeto kūrybos ypatybė – portretiniai eilėraščiai. Jų net trys rinkiniai, kuriuose dominuoja išairių laikų menininkai, tremtiniai: Adomas Mickevičius, Paulis Celanas, Dylanas Thomas, Josephas Conradas ir nemažai kitų. Jie J. Bobrowskui tarsi mediumai, padedantys kalbėti apie tėvynę tremtyje. Pasak autoriaus, tėvynės pradimo tropą papildo „idealios vietas, u-topijos vaizdinus“. J. Bobrowskio utopizmas atlito nuo bukolinės lyrikos tradicijos, tematizuoją „ne tik idealią vietą, bet ir sąlygas, kurios ją sururia“, lyrinis balsas tragiskas, o ne patetiškas, išpažįstantis savo kaltę bendruomenei, užjaučiantis istorijoje pralaimėjusias tautas ir etnines grupes.

L. Katkus nemažai dėmesio skiria neužsimegusiam J. Bobrowskio ir P. Celano dialogui, aptaria pastarojo poetikos įtaka Bobrowskio lyrikai, A. Mickevičiaus ir „Pono Tado“ keliones po vokiečių poeto kūrybą. Taip pat kalbinės priemonės: jusliška žemės ir sociumo bazės hipokalbą, daiktiską ir konkretų žodyną, tarminius ir regioninius žodžius, parataksines jungtis, snekamosios kalbos tonacijas, taupų retorių figūrų vartojimą, paprastumo ir elementarumo sieki.

Monografijoje interpretuojami eilėraščiai „Die Memel“, „Ebene“, „Städte sah ich...“, „Die Tomsker Straße“, „Wiedererweckung“ ir dar daug kitų. Trumpai aptariamas J. Bobrowskio geriausiu laikytas kūriny „Wilna“. Monografijos autorius pateikia ne tik interpretacijų, bet ir istorinių faktų.

Skyrius „Johannes Bobrowskis: Utopijos žemėlapis“ galėtų būti labai įdomus germaniškų studentams ir žinovams bei itin informatyvus visiems kitiems monografijos skaitytojams. Tiesa, dėl menko J. Bobrowskio lyrikos pažinimo autorius žodžius man teko priimti kaip gryna tiesa, o juk visada norisi padiskutuoti ir pamastysti, pakeisti savo nuomonę. Tradicinė lyginamoji analizė būtų labiau pasiteisinusi, norėjosi per A. Nyka-Niliūnų pažinti J. Bobrowskį ir atviršciai. Kita vertus, juk autorius neturi patai-kauti skaitytojui griaudamas savo suruktą tyrimo sistemą. Nors skyrių teko skaityti pritaikiant, jis vertas tam skirto laiko, interpretacijos įdomios, pateikti tekstai ir vertimai padeda daugiau sužinoti apie menkokai pažištama XX a. vokiečių poetą.

Nukelta į 6 p.

*Laurynas Katkus, *Tarp Arkadijos ir Inferno: tremtis Johanneso Bobrowskio ir Alfonso Nykos-Niliūno lyrikoje*. – Vilnius: LLTI, 2010.

Kūrybinė drąsa ir baimė

„Pakelės šunytyje“ Cz. Miloszas rašė: „Tikriausiai neįmanoma nieko pasiekti nebūnant įsitikinus savo pranašumu. O šis atsiranda žiūrint į kitų pasiekimus tarsi per apsuktą žiūroną. Ir paskui sunku išsvaduoti iš padarytos skriaudos jausmo.“ Du „Nemuno“ klausimai Gvidui LATAKUI:

I

– Kūrybinė drąsa – kas tai? Kiek ji siejasi su kūrėjo talentu, intelekto galia, vitaline, dvasine, gyveniminiškaja patirtimi, vidine stiprybe? O gal tai arčiau troškimo apsinuoginti, atsiverti, parodysti slapčiausias, intymiausias savo mincių, potyrių, „nuodėminiausiu“ vizijų kerteles? Be to, šiai laikais sparčiai populiarėja dar viena „drąsos“ rūšis – narsa neišmanyti amato pagrindu, ignoruoti tradiciją ir kūrybinį palikimą, į šuns dienas išdėti visus autoritetus, arogantiškai manyti, jog tik nuo tavęs ar tavo kartos ir prasideda tikroji kūryba. Ar tai nėra jau meninio chuliganizmo požymiai? Bet gal ir jis, tarkim, saikingai dozuojamas, gali būti perspektyvus bei vaisingas?

II

– O kas yra kūrybinė nedrąsa, sutrikimas, netgi baimė? Ką galėtumėte pasakyti ir apie Lietuvos, ir apie globalizuoto pasailio provincijos menininko sindromą? Gal toks visai neegzistuoja?

I - II

– Žiūrėk nežiūrėjės. Žiūrėk nežiūrėjės pro apverstą monoklį, gera literatūra vis tiek lieka gera, o prasta – prasta. Niekas nepadės: nori auksuok, auksčiok, dėk į krištolo vitrinas, bet prastas daiktas lieka prastas, o nebaigtas – nebaigtas. Ir žibinto maišu neapvoši.

Geras knygas tik skaityk ir džiaukis. Ir vėle iš naujo skaityk. Galima net mokyti atmintinai. Bet kai žmogeliai aplink pradeda rašyti niekus, o manosi *rašantys*, vadada neiškentęs ir pats čiumpi plunksna. Iš pagarbos literatūrai. Iš noro apginti eilėraštį. Bet kur tau! Rašėvų ir visokiausiu kreivarančiu prisiplakeliu visada bus daugiau nei jauciančių atsakomybę už savo tekstus. Už paleistus į pasaulį darbus. Ir rėkia jie garsiau už kitus. Lipa ant *bačką*, skaito, deklamuoją, tarpais net progiesmiai. Ir kaip apsiginti nuo tų grafomanijos kaskadų? Gal duoti per snapą? Oi nežinau, nežinau...

Genijai. Dabar dėl genijų. Yra žmonių, kurie rašo iškilai. Ir tai jau tikri profesionalai. Bet toks rašymo stilius – dar ne iškilus tekstas. O šie kolegos dažnai neturi ko pasakyti. Atseit iškili forma pati save pateisina. Turinio ir nereikia. Turinio vietoj prikimškiam bet ko: senų skudurų, pjuvėnų, išnartystų lėlių, išgertų bute-

laičių... Daugybė tokios kūrybos. Taip mes prieiname prie vadinančio *elitinio meno*. Anie grafomanai turėti pasakyti daugybė dalykų: apie širdis, apie svaigias žvaigždes, apie burlaivių bureių ir pienės pūkų, o si tie – *profai* – sau neleidžia būti tokie naivūs. Ir kad pradės apie kirmenius kirmenelius triūbyti, kad pasileis apie genitalijas per fekalijas zaunyt! Tik laikykitis. Ir tai daroma aukštu stiliumi, estetizuotai, nieko tokiam neprikiši dėl formos suvalymo. Štie mane erzina labiau nei anie, nes galėtų pasakyti, jei tik turėtų ką. Neturi. O ir iš kur turės? Juk jie... Sutikčiau, maje šimts – rašykit, tik kam į knygas grūdat? Kad tokiu būdu gydytusi? Tik kam tada savo negalią kitiems ant sprando užkrauti? Taip, patologijos, iškrypeliškumo nūdien labai daug mene, ne tik literatūroje.

Srautas. Apie ydingą rašymo manierą – vadinančią samonės srautą. Ōi patogus ir vis populiarus metodas. Rašoma bet kas ir bet kaip, tikint, kad čia esąs šventas kūrybos aktas, iš kurio nė akmenėlio nevalia pajudinti, nes taip geidė asmenimai angelai. Ko gero, tai žabangos, į kurias pakliūva daug talentingu žmonių. Aš manau, reikia savo tekstu slifuoti, tvarkyti, braukyti. Kai pats nematai, paprašyti iš šalies pažiūrėti kitą. Kuo pasitiki. O iš šono dažnai geriau matosi. Tad – aš už „slifarkę“, už šakelių genėjimą, brūzgynų šviesinimą.

Amatas. Kas turi amatą ir yra perėjęs visą šlifavimo ir genėjimo mokyklą, tas paprastai jau ima abejoti savo darbų neklystamumu. Juk kiek teko zulinti pieštukus ir teptukus auditorijoje prie modelio, kol pasieki šiok tokį lygi, kiek muzikantui reikia žnaibyti stygas, kol pradeda skambeti menkaviausia dermė, melodija. Tai kodėl taip tikėti kiekvienu savo teksteliu? Ar rašymas ne toks pats amatas? Reikia gerokai pasimurkdyti prie rašliau, kad tekstas lengvai plauktų, o tada gali palengva ir pamiršti išmoktus dalykus, kaip antai Leonidas Gutauskas savo tapyboje sekmingai užmiršta, ko išmokes, ir grįžta prie ištakų. O štai dar *žalias* poetas, girdis mūzų šnabždesi, būna skaudžiai gyvenimo supurtas, kai tenka susidurti su paprastu darbu. Medžiagos pasipriešinimas. Medžiagos dažniausiai priešinasi. Štai, pavyzdžiu, nori padaryti emilio sege, – turi susiruošti atitinkamo storio skardą, ją sukti per plieno valcus, paskui sugrūsti skirtingu spalvų emilio kruopeles, iš jų išdėlioti atitinkamą kompoziciją, vėliau šią trapų dalykelių degti auksito temperaturoje ir nežinoti, koks bus rezultatas, o tik nuausti ir tikėtis atsitsikintumo malonės. Ir taip prieinu prie Didžiojo Kūrėjo klausimo, o jei priimi Jo buvimą, tai pats pasijunti tik menku pameistriu, gizeliu, kuriam leidžiamą irgi daryti savo menkiniekus šalia Meistro. Va tuomet ir traukiasi didybės manijos, susireikšminimai, beprotnamis.

Manijos. Jei netikėsi savo darbais, nieko ir nepadarysi, bet kai perdaug įtikima savaja galia, kyla didelis pavojuς atsidurti sanitarių draugijoj. Kai žmogus pradeda vaizduotėje kalbėtis su menamais milžiniais, ima nesusišnekėti su kitais žmonėmis. Baisu užkrėsti protus kenksmingomis, bet gražiai skambančiomis idėjomis. Štai kad ir Friedrichas Nietszsche – juk buvo, žabaltys, geras poetas: *Štai jums nauja žmogu skelbiu, nauja žmogu – antžmogi*. O kai reik, kas išejo iš to naujojo žmogaus? Žmogaus smegenys, sukištas į šuns kaukolę – štai naujujų laikų herojus – Poligrafas Poligrafovičius. Šarikovas, kad jis kur. Žmogus, siūlantis gyventi „po nastojaščemu“, nevarginant savęs visokiaus *prāsau-atsiprāšau*, o griebiant esmę už ragų. Už papū, turbūt reikyt sakyti. Teorija ir praktika. Siūlau F. Nietschė dėstyti ne filosofijos, o eiliakalystės kurse ir po jo nagrinėti Michailą Bulgakovą. Manau, broleliai sesytés, rašantysis gaus atsakyti už paleistus pavėjui tekstus. Kažkuriam pragaro rate.

Svaigintis. Svaiginkimės, – paskė kitas genialus, bet piktybių kupinas poetas, – vynu, poezija, dorybe! Gerai pasakė. Bet kai žmonės pasineria į viski ar absenčiai kaip į ikvėpę, pasirodo, kad ne tu juos valdai, o jie tave. Ir nusigeria karžygiai, ir nusilaka dainiai. Dažnai kaušelis paima vir-

šų, ir žmogus, netgi poetas, pasidaro ne tiek žmogus, kiek gyva alaus *bačka*.

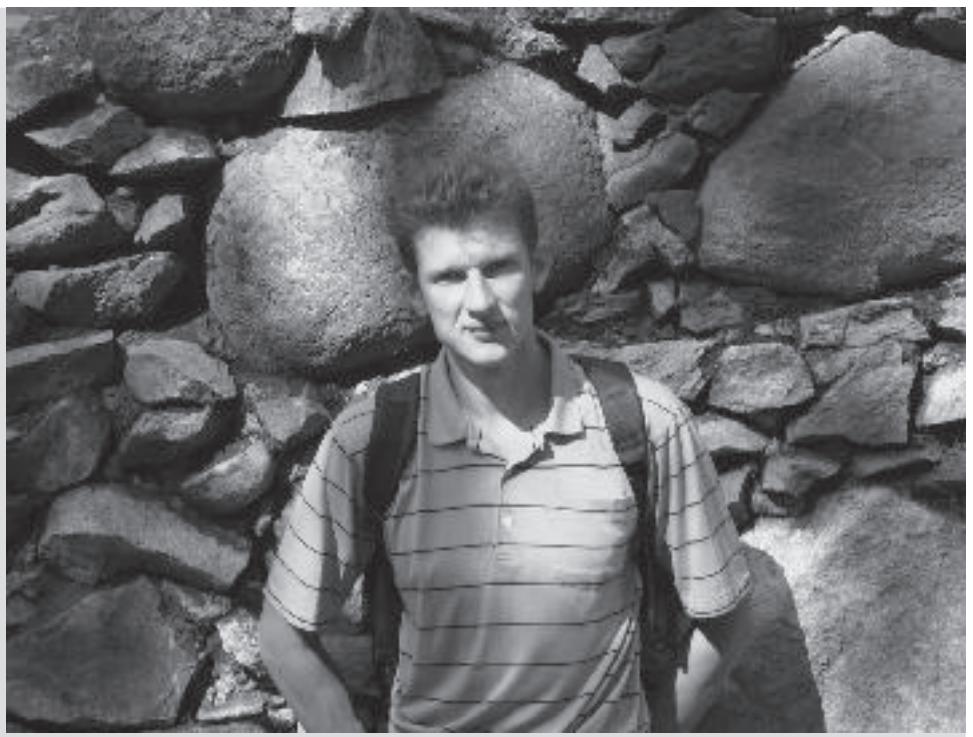
Tad jei gerti, tai gerti vyną – jis bent moka šnibždėti...

Laimės. Turiu savo žmonių, savo darbų, rūpesčių, džiaugsmų ir amatų. Ir valandėlių, kai niekur nereikia lékti. Tada imi kokią medžio lentą, dažų, grafitų ir pradedi pažiūti, rašyti, braukyti. Tai vaistai nuo depresijų, nesusikalbėjimų, susireikšminimų. Tad ir broliams seséms linkiu – *prisimislykim* dar šalia rašymo kokio kito gyvenimo: ar knygas išrišinėt savadarbiais *viršais*, ar iliustracijas pažiūti paraštėse, ar medži drožti, rantyti kaip antai ēmësi samčius dirbinti Agnė Žagrakalyté. Manau, jis ką nors dar išrantys.

Rašyti. O kaip rašyti, aš nežinau. Daug kas atsiranda iš abejonių, nežinojimo ir virpesių. Kartais ir iš žinojimo. Visų pirmą tebūnie gyvenimas, tegu skauda, bet per tai tešvytuliuoja šviesos šuorai. Eilėraščiai padeda išgyventi tamasybes, bet ne visada. Tikiu jaunomis pajégomis, štai Vainius Bakus sušvito, Indré Meškėnaitė.

Ir į senesniuosius, laiko patirkintus, remiuosi: i Vytautą Bložę, Marcelijų Martinaitį, Kornelijų Platelių, Vy Stulpiną, Don Kajoką. Keliu už juos stiklą.

I abu klausimus atskiau?

Gvido LATAKO asmeninio archyvo nuotrauka

Kūrybos tremtyje spalvos ir šešeliai

Atkelta iš 5 p.

Trečioji dalis „Alfonsas Nyka-Niliūnas: tarp Arkadijos ir Inferno“ skirta daug geriau pažįstamam kūrėjui. Sulaukusiam galybės interpretaciją. Monografijos autorius skiria lygiavertį dėmesį J. Bobrowskiui ir A. Nykai-Niliūnui. Pasirinkta panaši tyrimo struktūra. Iš pradžių kalbama apie kritikų darbus, poeto vietą lietuviškame literatūriame kontekste, kitų autorių menką dėmesį tremties temai ir šios temos nuodugnios interpretacijos poezių Niliūno poeziuje.

Šioje dalyje rasime istorinių detalių, tremties literatūros situacijos aprašymą bei Niliūno išskirtinumą bendrame fone – jis atrodo pesimistiškiausias, lyrinis subjektas „neku-

ria sau jokios programos“, liudija praradimą. Nurodomi poetui svarbūs kūrėjai: M. K. Čiurlionis, Maijonis, V. Mykolaitis-Putinas. Niliūno lyrikos „erdvė pasirodo esanti ne kas kita, kaip užsimaskavusi nebūtis, todėl ji „be prasmės“. Surandama analogijų tarp niliūniškosios erdvės perceptacijos ir Naujujų laikų erdvės modelio. Iskelia egzistencialistinės filosofijos įtaka Niliūno kūrybai, kai žmonės, praradę savo individualybę, tampa tik statistiniai vienetais. Primenama, jog kelias ir jam sinonimiski įvaizdžiai nuolatos funkcionuoja Niliūno erdvės perceptijoje bei įpavidalina tremties įvykių.

Ar pasakoma kas nors labai nauja apie Niliūno lyriką? Apskritai ką galima naujo pasakyti apie A. Nykai-Niliūnų? Daug tikėjausi iš trečiosios knygos dalies, bet nuolatos jaučiausi, lyg skaityčiau jau

žinomus tekstus. Girdėta labai daug kas: tolimo nuo namų ir gržimo motyvas, namų erdvės ir žvilgsnio svarba, kelio ir miesto simbolika, susvetimėjės subjektais, sūnaus palaidūno paveikslas, gržimo namo leitmotyvas... Suprantama, jog visko apie vieną autorių pasakyti neįmanoma, bet trečioji dalis, nors ir skirta niliūniškai išgyventai tremčiai (autorius teigia, kad tai nauja), tampa tarsi jau seniai perskaitytu tekstu aiud.

I tą patį žvelgiama iš kito žiūros taško, bet ar pamatoma kas nors nematyto? Šiek tiek naujėlesnis suvokimas, kad Vokietija Niliūni nešanti emigracijos vieta. Mažiau kitų kritikų kalbėta ir apie velyvojoje Niliūno poeziijoje atsirandančius geologinius įvaizdžius, autorius susiapatinimą su Vergiliumi. Vertinės įsiliejančios komparatyvinės paralelės su Thomo Sternso

Elioto, Konstantino Kavafio, Cz. Miloszo kūriniais. Ypač įdomi man pasirodė Niliūno ir Amerikos simbolių analizė: jo prieškumas amerikietiškai civilizacijai, jos kultūros formoms ir dėl to atsirandantis sarkazmas bei ironija. Taip pat paratraipos apie tautiškumo samprata amerikietiškoje mąstysenoje, kai emigrantai arba „savaniškai išlydo senąsias tautybes ir įgyja naują amerikietiškąją tapatybę“, arba ir lieka „pilkii žmonės“, emigrantai, taip ir neviršė imigrantais.

„Pabaigos žodyje“ pažymimi akcentai, išryškinamos Niliūno ir J. Bobrowskio lyrikos paralelės: erdvės naratyvo lygmens ir alegorijos panašumai, tremties temos svarba, utopijos atsiradimas, tremties raiškos identiškumas.

Reikia paminėti, jog monografija parašyta puikiu stiliumi. Sakinys gilina prieš jį įėjusį sakinį. Min-

tis visada pabaigama, niekur neshuoliuojama. Visas tekstas kaip gili suauni upė. Struktūra neprikaištinga ne tik formaliuoju, bet ir turinio požiūriu. Ypač įdomi teorinė knygos dalis, netikėtai išlaikius mane be nakties miego. Tikriausiai dėl puikios įžangos tikėjau intriguojančios ir likusios dalies. Kad ir kaip ten būtų, įdomi mincių tikrai esama. Tremties tema J. Bobrowskio ir Niliūno kūryboje atskleista visapusiai – nors pasirinktas kiek netiketas lyginimo principas, bet jis pateisinamas. Kai kurias monografijas galima skaiti dėl malonumo, ši labiau skirta specialistui. Intriga ir žavesys, apėmęs skaitant įvadinius skyrius, pasikeičia į dalykinį pasikalbėjimą su autoriumi ir kūrėjais. Tai siek tiek nuvilia (visi mes ištroškę pramogų), bet visiškai patiesina žanrą. Knygai negali priklaisti nieko rimta, visos neigiamybės absolūčiai subjektyvios. Rekomenduotina skaiti visiems besidomintiesiems tremtimi, emigracija, J. Bobrowskiu, Niliūnu ir monografijomis.

Ad rem

Pavėlavusios mintys

Eugenijus ŽMUIDA

I Poetinio Druskininkų rudens šventę važiavau pirmą kartą. Ne susidomėjės poezija, bet kaip techninės darbuotojas – gabenu žmoną ir jos draugę. Abi skaito ir kai kada rašo poeziją. Mano žmona gerai skaito, o draugė – gerai rašo. Jos ten jau buvusios, bet, pasirodo, tik tam, kad vėl grįžtų. O aš gerai vairuoju ir turiu savo tikslų – aplankytu antikvariatą, susitikti su senu draugu literatu, kuris išsiškėlė į pietinį kurortą. Nuo tada nesimatėm – ketverius metus. Sykiu ir viena akimi pasižiūrėti, kaip atrodo ta kelių dienų fiesta, į kurią taip veržiasi kai kurios sielos.

Penktadienį, pirmą dieną, vyko apskrito stalo diskusiją „Kas nėra poezija“. Pranešimą skaitė Marius Šiaudauskas. Idomu, jis sugeba intriguoti. Paskui buvo nemažai pasisakančiu – poetų, filosofų, profesorių, gana gausių svečių iš užsienio. Isgirdau visokiu versijų ir kalbų, man ne tokį idomiu. Po pertraukos, kurios metu pasisvečiavome pas bičiuli, jau pavakare, vyko poezijos skaitymai, vėliau iš pagrindinės salės persikelė į „Širdelę“. Susidomėjimas jais, kaip man pasirodė, buvo dar didesnis, jautėsi kylanti nuotaika ir bendras nusiteikimas leistis į ilgą vaiko maratoną – su poezija ir vynu,

gal dar muzika. Bet mūsų trijulė į bohemiskają stadiją nežengė – išvažiavome atgal į Kauną. Visas šis nuotykius tuo būtu ir pasibaigęs, jeigu kitą dieną, prisiminęs rudenių Druskininkų vaizdą – jaukias alėjas bei nejaukius miesto klestėjimo ženklius – ir diskusiją „Kas nėra poezija“, nebūčiau ėmęs galvoti, jog tema idomia, nors kiek klaudinanti savo antraštę. Minčių, kurių nedrumstė būtinybės pasisakyti jaudulys, vis gausėjo, jos pageidavo būti užrašomos.

Klausimą „Kas nėra poezija?“ patogumo dėlei galima apversti ir paklausti: „Ar viskas gali būti poezija?“ Kai sakome „poēzija“, kaip turime galvoje? Užbaigtą kūrinį? Bet ar tai būtinai turi būti žodžiai? Beje, diskusijoje, kurios klausiausi, prispažinsiu, ne itin idėmiai, buvo kalbama apie žodį, kalbą, kalbos meną ir tyla, kurioje taip pat esama poezijos. Dar apie tuščią lapą, kuriamė galbūti daugiau poezijos nei priresaityme. Visa tai pukų, bet tyla, pauzė, tuščias lapas turės semantinį krūvį ir bus paveikus tik kontekste – kaip kūrinio visumos dalys, jos turinio bei raiškos elementai. Kaip proporcijos architektūroje. Beje, ar gražią katedrą galime pavadinti poezija? Turbūt. Kažkas architektūrą pavadino susitingusia muzika. Plaćiau galvodami, poezija galime vadinti gra-

žu paveikslą, skulptūrą, pagaliau – peizažą, saulėlydį, net savo nuotaiką įvardyti poetiška. Taigi klausimas, kas yra arba kas nėra poezija, iš esmės – dalis klausimo „Kas yra menas?“, „Kas nėra menas?“, „Ar viskas gali virsti menu?“ Tai, beje, labai seni klausimai. Apie juos parašytį ištisi traktatai, o Lietuvoje bene žinomiausia yra 1926–1927 m. diskusija apie kūrybą, vykus tarp Adomo Jakšto ir Vinco Mykolaičio-Putino. Pastarasis, gindamas žmogaus suverenumą nuo subordinavimo Dievui, iš klausimą atsakė, jog menas esąs žmogiškoji kūryba. Tai idomus ir vis dar nepasenęs atsakymas. Idomus tuo aspektu, kad V. Mykolaitis-Putinas kalba ne apie kūrinį, bet apie kūrybą, t. y. procesą. Kūrynas yra rezultatas. Literatūra, dailė, muzika ir t. t. yra, kaip išprasta sakytis, meno rūšys, arba išraiškos būdai. Jais realizuojamame tai, ką galėtume pavadinti poetiniu nusiteikimu. Jam nusiteikiamame (dažniau nusiteikiamame) meno kūrinio formą. Taigi prieš eilėraštį, paveikslą, skulptūrą dar egzistuoja tai, iš ko kūrinys gimsta – subjekto ir objekto neeiliniuose santiukio, emocinio susijaudinimo, kurį vadiname įkvėpimui. Iš kur atsiranda įkvėpimas? Jis kyla iš žmogaus gebėjimo estetiškai regėti pasaulį. Estetinė percepcija, labiau ar mažiau

stipria, apdovanotai visi žmonės. Galbūt ir gyvūnai. Žmogaus privalumas, jog jis šią percepčiją suvokia ir randa būdų objektyvizuoti, padaryti matomą sau ir kitiems.

Taigi menas, o kartu ir poezija, kaip man atrodo, visų pirma yra gebėjimas į vieną ar kitą reiškinį pažvelgti estetiškai. Poēzija prasideda estetinė pagava. Ar ji baigiasi eilėraščiu, čia jau kitas klausimas. Estetinė pagava yra subjektyvi. Objektyvia ir visuotinė ji virsta per meną. Meno, kartu ir poezijos, ištaka yra estetinio santykio atradimas ten, kur kiti jo nepastebėjo arba iki šiol neobjektyvizaravo. Galima ir seniai žinomas bei išreikštas dalykus išsakyti naujai – formas suradimas taip pat yra kūryba, subjektyvus estetinis santykis. Kadangi subjektyvių santykijų numatyti ir išsemti neįmanoma, poezija niekada nesibaigia. Taigi klausimas ir atsakymas galiausiai yra tokis: poēzijos nėra ten, kur nėra estetinės percepčijos. Kasdienė rutina nėra poezija, jei į ja nesugebame pažvelgti poetiškai. Tačiau potencialiai kiekviena buities detalė, kiekvienas barnis ar nelaimė, perleisti per estetinę distanciją, gali virsti menu – poēzija, drama, kinu, opera. Kai žmogus tą potenciją jaučia, jam poēzija yra kiekvienas daiktas ir kiekviena diena – net visas gyvenimas. Tačiau tai išskirtinis atvejis. Dažniau vadinanasis „gyvenimas“ mumyse užmuša poēziją. Informacijos srautas, išvykių grūtis, didžiantis tempas ir kažkur dingstantis laikas naikina distanciją, neleidžia mumyse jai susiferuenti. Kas nėra poēzija, sužinome atsiver-

tė dienraštį, išjungę žinias ar TV su kalbančiomis politikų galvomis. Dominuoja ne poēzija, bet gyvenimo proza. Tai kiek paradoksalu, nes visi – kiekvienas individuas, bendrija, visuomenė, tauta, pagaliau netgi žmonija – veržiasi į gyvenimo poēziją, t. y. savo svajonių šalį, į savo viziją, idealų būvį. Žmogus ne tik stebi pasaulį, jis suvokia, bet ir pats generuoja vaizdus bei vizijas. Tad kodėl tiek daug prozos, kai visi veržiasi į poēziją? Vizijos neišsitenka viena šalia kitos, susikerta, viena kitą neigia – ir prasideda karas. Kas vienam gėris, kitam blogis, absurdas. Napoleonas, Hitleris ir Stalinas turėjo savo vizijas. Taigi vizija gali versti gyvenimą į rojumį, į pragaru. Tai lemia skirtinga jos „prigimatis“, nukreiptumas, filosofijoje įvardijamas kaip žmogaus santykio su pasauly dichotomija: turėti ir būti. Kai vizija kerojasi „turėti“ ir sykiu „valdyti“ kryptimi, jis nuo poēzijos tolsta, neišvengiamai tampa agresyvi ir naikinanti. Tikra poēzija, menas apskritai susijęs su buvimo santykiumi. Matyt ir jausti gyvenimą, džiaugtis gyvybe, išmokti būti šalia kitų ir priimti būti kaip dovaną. Kurti poēziją aplink save ir savyje. Žmogija dar tik mokosi būti.

Ar kada nors visi tapsime poetais? Ar poēzija įveiks nepoēziją? Niekas neatsakys, tik gal daugelis sutiks, jog tokis siekis prasmingas.

Ar Poetinio Druskininkų ruduo sustiprino vieną kitą poētą? Ar pagausėjo poēzijos? Tikėkimės. Tikriausiai kitamet vėl važiuosiu į Dzūkiją – pasigrybauti metaforų ir idėjų...

Užrašinėtojas

Atkelta iš 3 p.

Mindaugas Bakutis iš švarko kišenės išsitraukė užrašų knygutę, ilgai ją vartė. Nėra nė vieno adreso, net moters, kuriai būtų galima pa-skambinti. Štai kur atveda puikybę ir vienatvę, – nusijuokė puse lūpų. Gal tas Mykolas Juodeikis iš tikrujų teisus, ir rytm ar poryt jau pats jo ieškosiu? Imk, sakysisu, mano sielą, aprašyk ją, paliesk savo nešvariaus pirštai – tik neleisk pražūti, išnykti be pėdsako. Ne, – atkirs Mykolas Juodeikis, – šiandien jau per vėl, jau visos kortelės užpildytos, tu likai už borto, tavęs nėra!

Neskubėdamas Bakutis tolo nuo

šito mažo, svetimo miesto, už nugarios liko mediniai sukrypė namai, pradingo ir baltų plėtyt mūriukai. Jis atpažino laukus. Cia atveždavo iš mokyklos pilkomis rudens dienomis, išbarstydavo krūvelėmis, ir jie tarsi žvitrios pelytės bėginiės su burokų glėbiais arba tempė bulvių kibirus. Gal jau tada tarp jų gyveno būsimas sielų užrašinėtojas, gal ir jis, Mindaugas Bakutis, troško juo būti – nuleidęs galvą ilgai spok sodavo į juodą žemės grumštą. Ko jis čia dabar ieško? To paties grumsto, kad suspaustų stipriai pirštais, kad įsimestų į švarko kišenę? Gal nieko neieško, téra pilkas praeivis, užmiršęs ir savo kelia, ir to kelio tikslą?

Viešbučio kambario nuvargės

Jis užvertė galvą aukštyn, dangu siūbavo taip žemai, jog atrodė – dar akimirka ir nusileis ant žemės. Tada vaikščios po tą nepermatomą dangų, nebebus nei dienos, nei nakties, valandos pavirs metais, o šimtmečiai praléks lyg trumpa valanda. Jis bus išgelbėtas, ir nereikės bevilėiskai stumti dienas, ir nereikės laukti mirties, ir nereikės nieko bijoti. Tačiau staiga dangaus properšoj žybtelėjo saulės blyksnis, primindamas, kad jis žingsniuoja paprasciausiu keliu pro išartus dirvonuis iki artėjančios nakties netoli tenukeliaus. Bakutis apsisuko ir patraukė atgal į miestą.

parkrito ant sofos, tačiau po minuutes sučiškė telefonas.

– Mindaugai, čia tu?

Jis iškart atpažino balsą ir nudžiugo it vaikas.

– Kaip mane suradai?

– Nenorejau palikti vienišo. Tu juk vienas?

– Taip, – užsikrito Bakutis. – Bu-

vau susitikęs savo antrininką, kuris...

– Aš nenoriu, kad būtum vienas.

– Tu irgi viena?

– Nežinau... Aš skambinu tau.

– Mus skiria trys šimtai kilo-

metrų...

– Ko norėjo tas, kaip jis ten?..

– ...užrašinėtojas. Jis gviešesi mano sielos. Gal net širdies...

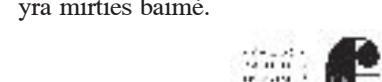
– Gilyn, kur širdis, niekada nesileisk...

Bakutis padėjo ragelį ir vėl susi-rangė ant sofos, tačiau dabar akių neužmerkė, o žvelgė į lubas. Gilyn, kur širdis, niekada nesileisk... Moters žodžiai, pamanė sau.

Rytą Mindaugas Bakutis užra-kino kambari, raktą paliko duryse ir išejo į gatvę. Jis vėl buvo pasiryžęs įveikti tuos tris šimtus kilometrų, įveikti per valandą, per dieną, per metus. Nežinojo, kiek laiko prireiks šiam atstumui. Tačiau éjo lyg nematomos rankos stumiamas, lyg vėjo šuoro genamas. Rudens ryto drėgmę skverbés kiaurai per švarą ir marškinius.

da tai buvo? Gal praéjusio amžiaus šešiasdešimt aštuonaisiais, o gal šešiasdešimt devintujių pavasarį – ta-das tai tikrai. Saulė bėginiėjo po dižiulį mokyklos kiemą, skardéjo pradinukų balseliai...

Jis spokojo pro langą diena die-non ir vis nuklysdavo mintyse toli į priekį, į kokius nors du tükstančiai pirmuosius; krutindamas lūpas suskaičiuodavo – jeigu taip atsi-tikis, jeigu įvyks tie du tükstančiai pirmieji, tada man bus penkiasdėšimt... Ir jis ištikdavo tokia veido iš-raiška, lyg sukrampius ką nors la-bai rūgštąs. Po valandos perver-davo kitas skaičius – du tükstančiai vienuoliukieji. O kas bus tada? Šešiasdešimt. Ir jis ištikdavo siau-bas; iš klasės tarsi išgaruodavo ne tik mokytoja, bet ir visi bendar-moksliai; ausyse imdavo spengti, burna išdžiūdavo, pirštai grodavo suolo dangčiu... Niekas nebūtų ga-lėjęs pasakyti, kad jis nežino, kas yra mirties baimę.

Upės pabaiga

Atkelta iš 3 p.

Po valandėlės sušilusi ji nusirengė ir dabar gulėjo visiškai nuoga; tikriausiai taip ir yra, esu nematomas. Iš pradžių jis bijojo pajudėti, kad koks garsas neisduotų; sėdėjo sustingęs it akmuo, užtirpo rankos ir kojos, nebejautė net liežuvio. Jis matė, kaip lygiai kilnojasi nepazistamosios krūtinė; ji miega, pa-manė Aurimas Gadeikis, galėčiau tyliai dingti iš čia. Tačiau nebuvo tikras, ar sugebės be garso pakilti ir nueiti.

Prieš daugybę metų netikėjo, jog saulė leisis; ne, ji niekada nesileidžia, gali kartu su ja varyti aplink pasaulį ir visalaik bus šviesu, o tu patenkintas žvengsi iš tų, kurie stypso laukymėse ir spokso į saulėlydį, o akys jų tik mirkti mirkt – jie bijo, jie nerorū atsiuveikinti, jie pri-prato regėti šviesą, uostyt gaių vėja, jie priprato prie savo amžinybęs, tokios trumpos, bet vis dėlto amžinybęs, o dabar – saulė leidžiasi, ir tam-sa vis stipriau spraudžiasi į akis, jog net ausyse ima spengti, ir tegali

ištarti: kur aš? Išiklausai, už trobevio sienų girdėti vėjo šniokstimas, lyg kas piltų vandenį, o kai nutyksta – girdi plonytį cypscijimą, tai smulkūs nakties gyvūneliai stumdosi prie tavo durų ir prašo įleisti.

Dabar tu ramus – jeigu yra nuolan-kiai prašančių ir cypiančių, nereikia skubėti atverti durų.

Atvažiuosi į tokį miestą pildyti savo valios, norėsi būti pabėgęs nuo visų, pats nuo savęs, norėsi šaukti – esu pralaimėjės, esu nugalėtas, bet tame mieste tavo šūksniai niekam nerūpės. Akies kraštu matysi – čia kiekvienas dreba iš baimės ir slapčia džiaugiasi, kad dar gyvas, dar gyvena, dar alsuoja – ne visa krūtine, ne visiems matant, bet tykiai, paslapčia, alsuoja ir laukia. Tačiau ko? Tu šito tikrai nežinai, tu atvažiavai pasislėpti pats nuo savęs, nuo mirties kaip nuo moters, kurios iš pradžių lyg išdegės akis ieškojai ir troškai, o dabar bėgi, slepies, krenti užmarštin.

Tave suras. Tu būsi apsigyvenęs sename sukiužusiai trobesi.

Laikas praryja savo vaikus; praryja įrašus, iškaltus akmens plokštėse; tačiau ir vėl atsiranda skambinancių varpais ir klausiančių – kodėl? Paklausik tu, kol tau dešimt ar dyvilyka metų.

Aurimas pasitrynė pavargusias akis, vėl pasilenkė prie knygos. Tačiau dabar nebeskaitė, o pats snabžėjo žodžius, tarsi rašyti savo būsimą gyvenimą. Jis regėjo viską, kas bus: sulaikus keturius pajūrius, klausysis bangų mūšos, gerklė tramdis jaudulį. Kaip žaibas nutvilkys šviesą, jog privalejo per tuos nugyventus metus įspėti savo ir artimųjų paslapčių, tačiau, pasirodo, tai ne žmogaus jėgoms. Paslapčis vis prie-kyje, ateity. Kodėl reikia gyventi? – klausas savęs. Kodėl gyvenimas yra klaiki taurė, kurios neįmanoma pri-pildyti?

Ir štai dabar jam keturiasdešimt, jis vėl skaito tą pačią knygą, pries save mato dešimties ar dyvilkos metų berniuką. Tos pačios akys, suge-riančios pasaulio vaizdus, tas pats balsas, sloplantis prie vakaro su-temas. Paslapčies nėra. Paslapčis –

mes patys, o ne pasaulio atspindžiai mūsų akys. Ir tikrovės nėra, laiko bėgsmo, ir knygų nėra. Viskai, kas parašyta, nupluna užmerkatos akys.

Stai įrašas akmens plokštėje prie katedros durų: mirė lapkritį 1618. Gal žinai savo vardą, tu, kurs buvai berniukas tais metais.

Etažerė

Du šių metų Pirmosios knygos konkursų laimėtojai

Aušra KAZILIŪNAITĖ

Kaip ir kiekvienais metais, Rašytnamio leidykla paskelbė pirmųjų knygų (PK) konkursą. Jame it kokiose varžybose smagiai rungtyniavo jaunieji arba tie autoriai ir autorės, kuriems dar kol kas nesukako 35 m. Tingiu samprotauti apie tai, kad šis konkursas yra diskriminuojantis ir iškreipiantis kūrybos bei žmogaus egzistencijos santykį, palai-kantis ir, atrodytų, netycia kuriantis niekam nenaudingus stereotipus, bet norėdama išlikti sąžininga bent puse lūpu turiu apie tai užsiminti. Taigi, mielieji, kodėl pirmąjį knygą autorius turi išleisti iki 35 m.? Kodėl to negali daryti vėliau? Manyčiau, atsaky-mas gana paprastas – nes tiek Sovietų Sajungos kapitalizme (?), tiek šiuolaikinės nepri-klausomos (?) Lietuvos vartotojų visuomenėje kultūrininkai spraudžiami į klasifikacijos rėmus, taip kuriama hierarchija ir skatinamas karjeristiškas rungtyniavimas. Šiame žaidime, ypač literatūros pasaulyje, hierarchijos laipteli bandoma padaryti tiesiogiai proporcingą autoriaus biologiniam amžiui.

Kas nutiktų, jei tituluotas dvidešimtmetis autorius Joniukas X dalyvautų vienuose skaitymuose greta nomenklaturiniams apdovanojimais Kalėdų proga dar nepapuošto šešiasdešimtmečio literatūros debiutanto Broniaus X? Mano manymu, tokiai galimybei nederėtu užkirsti kelio, o tai yra daroma visomis išgalėmis, tiek literatūros finansavimo programose, tiek PK konkurse bei kitose plotmėse pasitelkiant šį akivaizdžiai fiktyvų skirtymą. Išleistų knygų skaicius, literatūriniai apdovanojimai gausa arba jų nebuvimas, autoriaus amžius – visi šie faktai, itin reikšmingi bandant tūla kultūrininkų literatūrą klasifikuoti hierarchijoje bei atitinkamai per jo užimamą vietą žvelgti į kūrybą, iš tiesų yra niekiniai. Skaitykime ir rašykime knygas, o ne klijuokimės ir klijuokime etiketes ant jų, kitaip perskaitysime ne knygas, o tik etiketes, visą gyvenimą mąstydamis apie viena – pirkti ar ne.

Jurga Tumasonytė „Dirbtinė muselė“: trumpoji proza. – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2011.

Pradékime nuo antro labai asmeniško pagraudenimo. Taip taip taip... Su Jurga Tumasonyte mus sieja tie patys gimimo metai, toks pat chromosomų skaicius, ta pati lytis, maždaug tie patys pažįstami, studijos Vilniuje (tiesa, čia mūsų kelias kiek iš-siskiria – Jurga šiai metais baigė lietuvių filologiją, aš – istoriją), dar mus jungia iškrypeliškas potraukiai prie knygų ir domėjimasis tuo, kas šiaip nukrypsta nuo normos plačiaja prasme. Vos nepamiršau vienos mažos smulkmenos... Mes kartu gyvename! Taigi, kad nekiltų nereikalingų įtarimų esą aš pernelyg subjektyvi ir girių Jurgutę tik dėl to, jog mes naudojamės viena „mikrobange“, kuri priklauso toli gražu ne man, iš karto pranešu mielam mano kasmėnesinių apžvalgų skaitytojui – Jurgos knygą aš tuo kaip reikiant sudirbsiu. Va taip va. Tad galite ramiai skaityti toliau. Meluoju. Nieko man sudirbtį nereikiā, nes ją kaip reikiant sudirbo pati autore (nuo žodžio „darbas“ plačiaja prasme, išskaitant akivaizdžių neeilinio talento momentą).

Pradedant ryškiu, provokuojamu viršeliu, kuriame panaudotas Aistės Jūrės koliažas, baigiant visais be išimties tekstais,

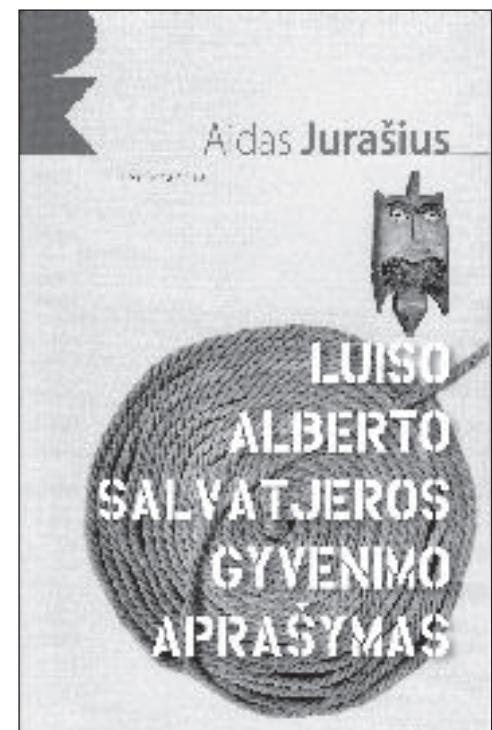
Jurgą iš vadovėlinio postmodernios prozos kanono.

Aidas Jurašius „Luiso Alberto Salvatjeros gyvenimo aprašymas“: eilėrašciai. – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2011.

Štai kitas PK laimėtojas – Aidas Jurašius – ilgai laukė savo knygos pasirodymo. Mažiausiai trejus metus iš eilės šiam konkursėliui pateikdavo savo knygą. Mielieji Gelinio Tušinuko broliai, už ką, už ką save taip baudžiat? Dėl ko neieškote kitų leidyklų, jei PK leidžia visokį vidutinišką „briedą“ ir tyčia atmata jūsų knygas? Kai sužinojau, jog šiai metais PK poezijos sekცijoje su kitais varžėsis mano mėgstamos poetės Vaivos Grainytės rankraštis nusileido kažkokiam man tuo metu negirdėtam A. Jurašiui, pamaniau – ir vėl tas pats. Vėl bus vidutiniškas poezijos rinkinys. Ir štai perskaiciusi galiu teigti: retas atvejis – abi šių metų PK debiutines knygas, tiek J. Tušinonytės prozos sekცijoje, tiek A. Jarašiaus poezijos, verta skaityti ne vieną ir nedu kartus. Abu autoriai pasižymi turtina vaizduote ir savitais tekstais.

Bet viską pradékime iš pradžių. Negirdėtas, nematytas A. Jurašius vos paėmus į rankas nesenai pasirodžiusi knygelę prajuokino savo panašumu į kitą Aidą – Marcheną. Ketvirtajame viršelyje besipuikuojančioje debiutanto (neapsiverčia liežuvis sakyti „jaunojo poeto“ – A. Jurašius gimės 1979 m.) nuotraukoje į minėtajį metrą panašus ne tik autoriaus veidas, bet ir aprangos stilis: šviesus džemperis su dideliu kapišonu, pabruktas po tamsiu švarku ar striuke, bei sportinė kepuraitė. O po nuotrauka flirtuodamas su skaitytoju tyčia ar netycia autorius rašo: „Vilniaus universitete studijavau rusų filologiją, šiuo metu gyvenu Klaipėdoje, dirbu vertėju. Kas čia dar? / Kartą mokykloje, kažkelintu paauglystės metu rugėjį, dvi už nugaros sėdinčios bendraklasės vartė ką tik išdalintus lietuvių literatūros vadovelius, galiasiai viena iš jų kitai tarė: / – Bet tai kokie jie visi negražūs... / Kaip pasakyti Salvatjera, tai vienas iš raktų, bet nebūtinai tinkamas.“

Toks žaismingas A. Jurašiaus maiyvinis bei teksta mėtas išsūkis dvasingajai poezijai, kur dvasingumo pabréžimas ir yra vienintelis tikslas, gali šokiruoti kai kuriuos skaitytojus ir paskatinti juos autorių išvadinti įvairiai, gan nedvasingais terminais. Tačiau kitaip nei neva dvasingi poetai bei jų pėdomis sekantys jaunuoliai, kurių stokoja talento, neturi ko pasakyti, bet dėl niekur nedingstančio noro dvasingai

rašyti ar šiaip kur nors save padėti taip pat imita imituodami žaisti pagal vyresnėlių pasiūlytus modelius, A. Jurašius atskleidžia kaip talentingas kūrėjas, nebandantis užsiimti mimikrija ir taip konstruoti savo vaidmenį literatūrinėje bendruomenėje. Priešingai – autorius yra akivaizdus pavydys, jog neprivalu būti šioje bendruomenėje, kad rašytum paveikliai bei gebétum kurti naujų prasmų kategorijas žongliuodamas senosiomis. Tai akivaizdžiausiai iliustruoja vienas man labiausiai patikusį eilėraščių „Luisas Albertas Salvatjera mėgaujasi ikikolumbinės Actekijos nebūtimi“: „kol santa batas nepalietė / šio kranto / mano žemės nėra / ... / kol santa ugnis nesudegino / šio kaimo / mano namų nėra / ... / kol santa plunksna neaprasė / šios ašaros / mano skausmo nėra“ (p. 5-6).

Pagirtinas vien A. Jarašiaus knygos „Luiso Alberto Salvatjeros gyvenimo aprašymas“ sumanymas ant literatūrinio herojaus Salvatjeros Lotynų Amerikos ritmais verti eilėrašti po eilėraščio ir taip sukurpti visą eilių romaną, kuriame bet kuris tekstas su bet kuriuo kitu jau sudaro vientisą istoriją.

Dėl tokio užmojo lietuvių literatūroje debiutavęs Aidas galėtų būti lygintinas su garsiuoju „Spun Riverio antologijos“ autoriumi Ergaru Lee Mastersu Amerikoje, o dėl minimalistiško, švelnia ironija pagardinto stiliaus – su tautiečiu, tame pat meste, Klaipėdoje, kaip ir autorius gyvenančiu Gintaru Grajauskui.

Geras mėnesiui įkalintas sugipsuotos kojos, sėdžiu ant savo balkono slenkscio ir žiūri į besileidžiančią saulę, atispindinčią nuo priešais stūkančio penkiaukščio lango.

Matau ją pro seno ažuolo lapus. Pro šį ažuolą vaikystėje visa govėda traukdavome maudytis į Nerį. Tada jis stovėjo išdidžiai vienišas, pačiamė pievos pakraštyje.

Atsiuveikinimas su diena ir jos dovanotais darbukais. Darbeliukais. Nuo stabdaisiai bjaurybukais.

Tokią pavakarę pradedi iš tolo nujausti, kodėl senovėje žmonės kalėjimą vadindavo Dievo klėtimi.

Kinas, sakė vienas teatro teoretikas, tai būdas atrodyti geresniu aktoriumi, negu esi.

Tačiau į jokią teoriją, į jokią doktriną, ištarą, apskritai į nieką neverta žiūrėti pernelyg rimtai.

Zinoma, ir į nuostatą, reikalaujančią į nieką nežiūrēti pernelyg rimtai.

Va čia jau bemaž rimta.

cave canem

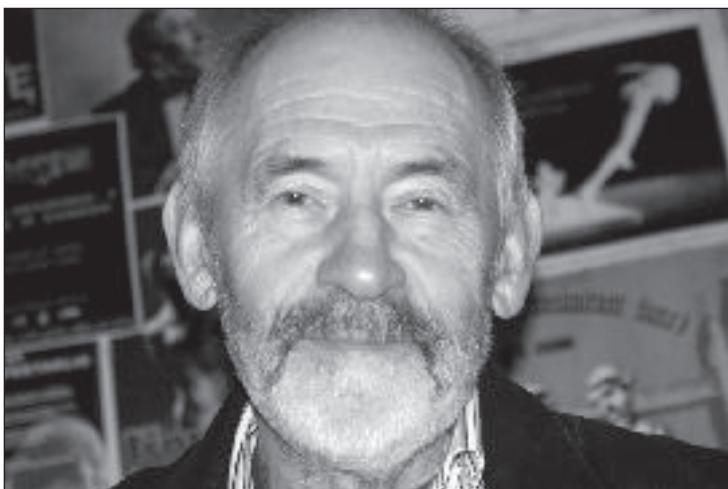
Kas paslėpta po šypsena?

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Narcizas Freimanas buvo fotografas, buvo geras žmogus, taikus pašnekovas. Inteligentiškas ir džentelmeniškas. Vienas tokų ramų žmonių, kurie ilgainiui kažkaip tampa ryškūs ir matomi, kuriuose sušildo savo buvimą, o jų gerumas kasdien pastebimas mažose smulkmenose. Rašytoja Violeta Šoblinskaitė prisimena, kaip jis pirmosios knygos išėjimo proga surengtame vakarėlyje jos pamirštasis rožės vežė atiduoti ištisies netrumpą kelią dviračiu, nes manė, kad jai labai svarbu jas turėti. Kitiemis rytinę kavą papuošdavo ant smilgos užverta žemuoge, kišenėje netikėtai atsisadavo koks obuolys. Daugybė tokų smulkmenų. Narcizas dalijo dėmesį ir gerumą rodančius mažmožius, nors pačiam jų tikriausiai ne kartą pritrūkdavo. Tačiau dažniausiai fotografuodavo. Buvo iš tų fotografių, kuriems nepabodavo šis darbas, niekada nuo jo nepavargdavo. Fotoaparatas prie jo buvo tarsi priauge. Rašytojas Stasys Stacevičius – dar vienas išpūdingas Merkinės gyventojas – prisimena, jog Narcizas su fotoaparatu eidavo net žvejoti. Klausdavo, ar ruošiasi žuvis fotografioti, o jis juokaudavo, kad tai jo žuvų matuoklis – tos, kurios trumpesnės už objektyvą, jau netinkamos. Dažniausiai N. Freimanas įamžindavo aplink esančius žmones, kuriems vėliau geriausiai pavykusias nuotraukas dovanovalo, na ir visokius „rimtus“ dalykus laikraščiu, žurnalu redakcijoms. Paprastai su žemės ūkiu susijusius siuzetus ir kultūrinius renginius, ryškias asmenybes atgaivai. Žurnalistinė fotografija buvo jo darbas, o laisvalaikiu savaip eksperimentuodavo. Tiesa, Narcizas nesurengė fotografijų parodos, nes gal kiek per atsargiai žvelgė ir stengėsi griežtai vertinti savo darbus, galbūt nerealizavo svarbiausių sumanymų ir paprasčiausiai niekada netroško šlovės ar viešo pripažinimo. Gyveno sau ir šalia esantiesiems.

Fotografas išėjo iš gyvenimo ši pavasarį, o spalio 28 d. žmonės susirinko minėti jo gimtadienio. Ne jubiliejaus, bet šiaip sukakties, kuri dabar svarbesni pasilikusiesiems. Tiekius susirinkusių žmonių Kauno menininkų namų salė jau seniai nematė. Teko ieškoti papildomų kėdžių. Narcizo žmona, aktorė Olieta Dautartaitė sukvietė visus, kurie kartu su juo buvo. Žinoma, dar pernelyg mažai prabėgo laiko, kad gimtadienis paeitų džiugiai, todėl vakarą nuspalvino minorinės gaidos, o gal tik rudeniška melancholija...

V. Šoblinskaitė Narcizą pažinojo gana se-

nai. Nuo tu laikų, kaip pati įvardijo, kai demokratijos būta mažai, o dėmesio vienas kitam ypač daug. Narcizas buvo vienas tų, kurių aplinkiniams labai dosniai dalijo dėmesį. „Niekada jo nemačiau piktą ar paniurusio. Buvo labai netvarkingas, bet linksmas žmogus. Nuolat besišypsantis keistai graudžia šypsena“, – prisimena rašytoja. Jai, kaip ir daugeliui kitų, N. Freimanas labiau įstrigo ne kaip fotografas, o kaip geras ir atidus žmogus. Svarbiausiai ne jo darbai, o asmenybė.

Kolega fotomenininkas Romualdas Rakauskas prisipažino, kad juos „Nemuno“ svetainėje vienijo pokalbiai apie fotografiją. Atrodo, Narcizas turėjo daug sumanymų, tačiau ne visus juos realizuodavo. „Ir aš, ir Narcizas esame iš tų, kuriems nuolat reikia (jam, deja, jau reikėjo) ateiti į „Nemuno“ redakciją pakrautis savo dvasinių baterijų. Tokie pokalbiai mus tarsi stabilizuodavo. Narcizas taip ir neišleido savo fotografijų albumo, nors yra publikavęs gana daug įdomių gamtos detalių nuotraukų. Mes su kolegomis fotografijų albumus dažnai vadiname antkapiais. Narcizui, deja, jis jau bus „pastatytas“ po mirties“, – kalbėjo R. Rakauskas, pradėjęs rūpintis N. Freimano albumo sudarymu. Dabar galima laukti netikėčiausiu siurprizų, fotografijas dar reikia surankioti iš visų pakampių, ji pažinojusi žmonių, redakcijų.

Tiesa, pats didžiausias palikimas, matyt, taip ir liko Narcizo galvoje, o ne laikmenose. Ir net je nocio. Rašytojas Donaldas Kajokas taip pat turi išsaugojęs tokius fotografo „Nemuno“ svetainėje nupasakotų vaizdų. Šios verbalizuotos nuotraukos yra brangiausia Narcizo palikta dovana šalia jaukių pokalbių, kurie geriausiai susiklostydavo likus dviese. Tada Narcizas atsivedavo, nors ir neperžengdavo diskretiškumo ribos, niekada nesileisdavo į konkretybes. Pažinojo gyve-

nimą, todėl kalbėti galėjo apibendrintai, filosofuodamas ir be pykčio. „Jis visada manė, kad gyvenimo vertė slypi ne įvertinimuose, o jo kryptingume. Nuolat vaikščiojo su fotoaparatu rankose, tačiau lyg ir kažko baiminosi, gal nepasitikėjo savimi“, – prisimena D. Kajokas.

Dirbant konkrečius darbus „Mano ūkyje“, „Tėviškės žiniose“ ir kitur svarstyti nebūdavo kada. Tuomet Narcizas triūsė preciziškai. Fotografuodavo labai daug, herojų ieškodavo gatvėse, net užeidavo į namus, šiltai, nuosirdžiai su jais bendraudavo, todėl ir fotografioti lengvai sekavosi. Nuotraukų darydavo daug, bet vėliau jas griežtai atrinkdavo, paisė korektiškumo. Buvo neapsakomai darbštus žmogus, tarsi neišsitekės savo darbo remuose. Fotografuodamas

„Nemune“ jis lgy atsikvėpavo, karštligiskai kurdavo fotografijų „scenarijus“, netikėtus rakursus, keistus situacijas, kuriose žmonės beveik tiesiogine prasme sušvytėdavo. „Nemunas“ – kultūros gurkšnis, mano fotografinių ieškojimų erdvė“, – yra sakęs fotografas. Rašytojas Viktoras Rudžianskas taip pat stebėjos, kodėl visus Narcizo fotografių herojus, kuriuos irgi pažinojo, pamatydavo visai kitaip. „Tose nuotraukose nuo jų sklisdavo keista šviesa, jos šiaip nepastebėdavau“, – prisiminė V. Rudžianskas, daugybė laiko su Narcizu praleisdavęs Merkinės klėtelėje ar prie laužo rutuliojantį juoduoju humoru paskanintiems pokalbiams.

Antanas Sinkevičius prisiminė laikus, kai veikė kino kūrėjų klubai, vadinosios liaudies kino studijos, o N. Freimanas buvo aktyvus mėgėjišķių filmų kūrėjas, labiausiai domėjėsi animacija. Tačiau vėliau atėjo fotografia ir kina nukonkuravo.

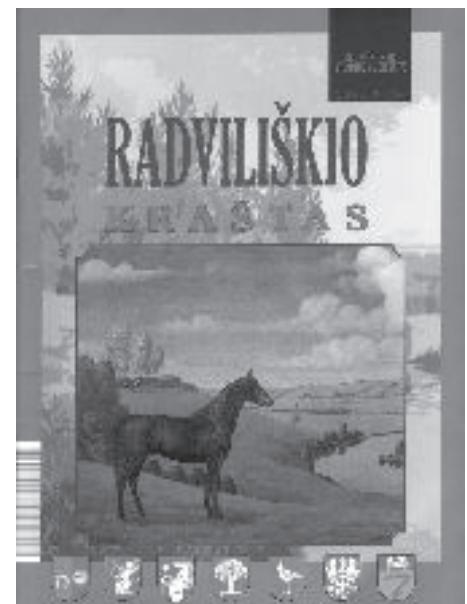
Po darbų Narcizas važiuodavo į Merkinę pailsėti. Ten jo laukė Bedugnio ežeras, klėtelėje paties sumūryta krosnis, miškai.

Energijos pasikraudavo vienuoju. Malonai ir nuosirdžiai bendravo, tačiau visada išlaikydamas intelligentui įprastą pagarbą distanciją. Saugojo ir save, ir kitus. Jo vakarėliai dažniausiai baigdavosi gana anksti. Net su savo žmona Olita gyveno atskirai, taip išsaugodami kūrybišką draugystę ir pagarbą vienos kitam.

Vakare mielai prisimename fotografa, kurio gyvenimo nelieudija jokie apdovanojimai ir įvertinimai, kurio fotografijos išsiskaidžiusios po daugybės žmonių namus, kuris gyveno taip, kaip jam labiausiai tiko. Gyveno ir paliko daug. Ypač nematomų dalyku.

Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS
nuotrauka

Keturioliktasis „Radviliškio krašto“ numeris

Elena Romana CEMNOLONSKIENĖ

Ižanginiame žurnalo straipsnyje „Neišsenkantis kultūros ir istorijos šaltinis“ informuojama apie susikūrusią Kauno radviliškėnų bendriją. Jos tikslas – palaikti glaudesnį ryšį su gyntime, padėti kraštiečiams išsaugoti kultūros paveldą, istorinę atmintį.

Skirsnysje „Istorijos puslapius pasklaidžius“ pateikiama senieji raštais apie Radviliškį, iškurtą XVI a. antroje pusėje, jo vardo kilmę. Humanitarinių mokslų daktaras Liubomiras Viktoras Žeimantas aprašo miesto, kaip geležinkelį mazgo, formavimąsi XIX a. antroje pusėje.

Plačiame skirsnysje „Nepamiršti vardai“ prelatas Bronius Antanaitis nušviečia sudėtingą prelato Mykolo Karoso gyvenimą Antrojo pašaulinio karo metais Lietuvoje ir jo nuveiklus taurius darbus Šeduvoje sovietmečiu.

Istorikas Petras Juknevičius rašo apie kraštiečių misionierių iš Pakalniškių – Petrą Urbaitį, gyvenimą paskyrusį misijoms Kinijoje, Italijoje ir Brazilijoje.

Žurnalo redaktorės Gražinos Dunauskienei parenktame interviu radviliškietis majoras Eugenijus Lastauskas pasakoja apie karškiškas tarptautines misijas karštuojuose taškuose, apie pažintas pasaulio šalis.

Iš Radviliškio kilusi kaunietė pedagogė Nijolė Šidlauskienei prisimena pagarbos vertus nepamirštamus mokytojus: lituanistus Bronę Katinienę, Antaną Mikalkėnį, Balį Serevičių, geografa Algį Petronį, gamtininkę Stasę Gelumbauskiene, fiziką Albiną Strielniką, klasės auklėtoją Joną Žurauską, kurie dirbo sudėtingais karo ir pokario metais Radviliškio gimnazijoje.

Rašytojas, human. m. dr. Jonas Linkevičius plačiai nušviečia Šeduvoje gimnazijos mokytojo, dailininko ir literato, kalinio ir tremtinio Jono Švėdžios nueitą gyvenimą kelią į 100-ųjų gimimo metinių proga. Pateikiama daug nuotraukų, tapybos darbų. Žurnalas viršelių puošia J. Švėgždos paveikslas „Kražiantė žirgas“. Aprašomi dailininko anūko – garsaus smuikininko Martyno Švėgždos von Bekerio – įdomūs atsiminimai apie senelio asmenybę.

Kraštiečių pedagogė Irena Kazlauskienė pasakoja apie du kartus tremtinės dalių patyrusią radviliškietę, šviesaus atminimo Birštono ir Kauno gydytoją Laimą Žasinaite-Brazdeikiencę.

Mintimis apie rankinį su žurnalo skaitytojais dalijasi XX a. Lietuvos rankinio žvaigždžių komandos vartininkė kraštiečių Rožė Krumholcaitė-Stasiulevičienė.

Pristatoma rajono literatė Ritos Japkevičienės kūryba.

Skyrelyje „In memoriam“ pagerbiama su Radviliškio kraštu susijusi garsi Lietuvos aktorė Rūta Staliliūnaitė, literatė pedagogė Aliona Valterienė.

Žurnalo pabaigoje pateikiama Radviliškio rajono kultūros įvykių kronika.

„Cantate Domino“ festivaliui pasibaigus

Atkelta iš 2 p.

Grigališkojo giedojimo šventės „Cantate Domino ad sonetos“ seminarai parengti kūriniai giedoti iškilmingose mišparuoose šestadienio vakarą bei sekmadienį per Kristaus Karaliaus šventę Kauno Vytauto Didžiojo bažnyčioje.

Trečioji diena buvo skirta „Cantate Domino“ įvairių chorų kategorijų privalomos programos a cappella konkursui, kuriami dalyviai galėjo išméginti meistriškumą atlikdami choro muzikos kūrinius, parašytus

skirtingais laikotarpiais. Devyni chorai vienuolikoje kategorijų varžesi dėl diplomų, specialiųjų prizų bei didžiojo festivalio „Grand Prix“. Jų laimėjė Marijampolės Česlovo Sasnausko choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Mindaugas Radzevičius).

Paskutinysis jungtinio choro sakralinės muzikos festivalio „Cantate Domino“ akordas ilgam išliks „Vytautinės“ skliautuose. Neišvengiamos renginio pabaigos ir vis dar nepasitutinusiu nuostabia muzika klausytojų laukiantys žvilgsniai aiškiai bylojo, kad

dalyvavimas iškilmingose giedamosiose šv. Mišiose (Misae Cantata) lotynų kalba se nuo Romos ritualu, po šv. Mišių surengtas koncertas atgaivino dvasią, pakylėjo virš kasinėjybės rūpesčių. Kai kurie klausytojai nepajuto, kaip prabėgo trys valandos maldos, susipyнюisos su švelnia ir įtaigia grigališkojo giedojimo ekspresija, ramybė ir senosios iškilmingos daugiabalsės polifonių skambesiu.

„Nemuno“ informacija
Juozas KAMENSKO nuotraukos

Marijampolės Česlovo Sasnausko choras (vadovas Mindaugas Radzevičius).

Tapyba iš Estijos

Andrius JAKUČIŪNAS

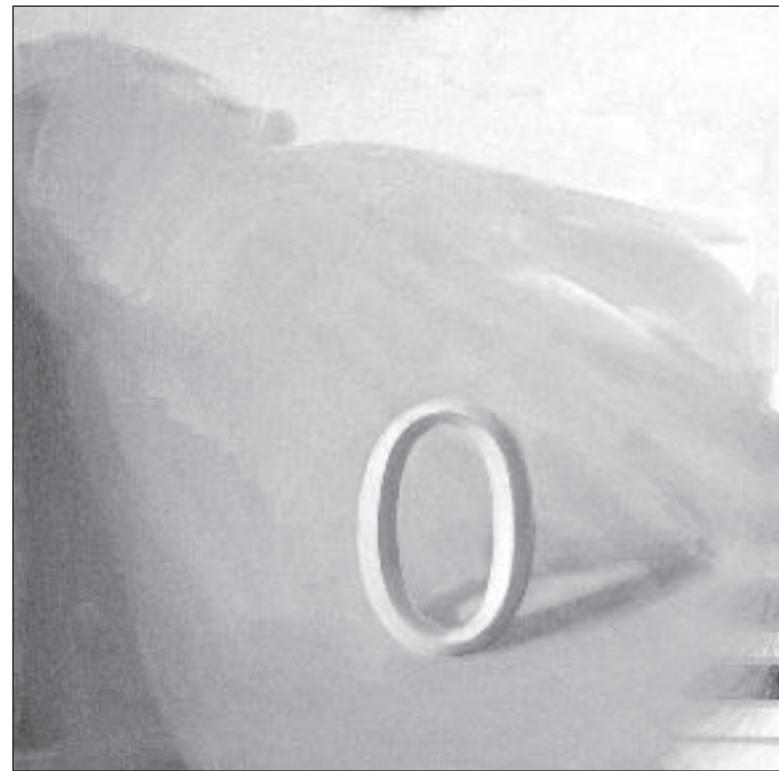
Senamiesčio menininkų galerijoje-dirbtuvė teisė pažinti su jaunaja (žinoma, meno pasaulyje žodis „jaunas“ yra salyginis) Baltijos šalių tapyba. Anksčiau pristatytos trys Latvijos menininkės, nūn atsi- gręžta į estus. Laura Pold, Maarit Murka, Sirja-Liisa Eelma – būtent šios kūrėjos pasirinktos atstovauti savo šalai gana ankstoje galerijos erdvėje. Jos ne naujokės nei Estijos, nei Europos meno scenoje, kai kurių iš jų darbų jau užklydo į Vilnių ir anksčiau drauge su meno mu- ge „Artvilnius“, o į kitomis progoms. Vis dėlto nebūtų per stipru pasakyti, kad apie šios kaimyninės šalies tapybą ir jos tendencijas ži- nome ne tiek jau daug. Todėl dar viena proga išsitikinti, kaip kartais skirtingai įvairiose šalyse suvokiamos vadinamosios „dabarties ten- dencijos“ (o juk visur tarsi lenktyniaujama su laiku, stengiamasi pri- sivysti nepavejamą, ir, be abejio, ma- dingą šiuolaikiškumą, kuris pagei- daujamajai prasme turbūt išvis ne- egzistuoja) yra vertinga, ir ja reikė- tų skubėti naudotis, tuo labiau su- vokiant, jog dažnas ne menininkas apie Estijos meną žino tik tiek, kiek plačiai žiniasklaidoje pasklidą ži- nia apie prieš kelerius metus atida- ryta garsuji Kumu muziejų.

Tikriausiai pati žinomiausia iš darbus eksponuojančių autorių yra M. Murka (1981) – viena garsiausiai Estijos fotorealisčių. Jos paveikslų temos gimsta iš asmeninių istorijų ir patircių. Dažnai kaip pagrindinę veikėjų tapo save. Šioje parodoje eksponuojamas 16 paveikslų ciklas ir videofilmas „Plaukų galia“ („Hairpower“, 2010). Pagrindiniu motyvu pasirinkusi epi- zodą iš nebyliojo filmo „Žanos d'Ark kančia“ (režisierius Carl Th. Dreyeris, 1928) ji tapo Žanos galvą nu- kirptais prieš egzekuciją plaukais. Plaukų kirpimo veiksmu iš herojės atimama dalis asmenybės. Šį aktą supa mitai ir tabu. Jaunuoliams ka- riuomenėje skutamos galvos, plau- kus nusiskuta ir vienuoliai budis- tai. Ilgi vešlūs moterų plaukai rodo jų sveikatą ir t. t. Tam tikra prasme plaukai yra riba tarp asmens ir jų supančio pasaulio, juos nukerpant, t. y. atlikus grynai kūnišką veiks-

mą, keičiasi (keičiamas) ir to asmens santykis su pasauliu.

Ankstesniuose M. Murkos darbuose būta daugiau maištingumo, žiūrovą stengtasi šokiruoti, savaip sukrėsti. Dabartinė kūryba – brandesnė. Menininkė labai daug dème- sio skiria gruntu, medžiagos, ant kurios dirbs, kokybei. Būtinės aukšt- tas meistriskumas norint pastebeti ir tapybos priemonėmis taip per- tekti šviesą, kad susidarytų kine- matografijos, ypač seno kino, išpu- dis. (Beje, M. Murkų su kinu sieja ypatinges ryšys – ji studijavusi ki- no dramaturgiją, pati filmuoja.) Taip pat reikia nemažos meistrystės ir anatomijos žinių, kad toji švie- sa nebūtų perkrauta nereikaliningu potėpiu, nepasiklystu nutapytame veide, ir tai menininkei, regis, pui- kiai pavyksta.

L. Pold (1984) artimas koliažas – tiek klasikinis, formavėsis XX a. meno istorijoje, tiek kaip priemo- né meno kūriniu perteikti įvairias būsenas, kurias sudėtinga įvardyti žodžiais ar paaiškinti tekstu. Tai net trukdytų, nes menininkė domi- na žmogaus emocinio būvio kai- ta, negebėjimas viskai kontroliuo- ti. (L. Pold Tartu universitete lankė filosofijos ir psychologijos paskaitas). Toms neivardijamoms būse- noms perteikti Laura naudoja tapy- bą, videomeną, poeziją. Ant paveikslų klijuoja gipsą, šalia dideles molinių skulptūrų eksponuoja

Sirja-Liisa EELMA. „Alphabet of painting. O“

joms per mažus kiautus, tuščias lie- jimo formas, ant drobių ir tapo, ir siuvinėja. Senamiesčio menininkų galerijoje-dirbtuvėje galime išvys- ti tik mažo formato darbų, tačiau menininkė tapo ir labai dideles dro- bes – kaip tik tokį kūrinį dar galita pamatyti „Titanike“, kur eksponuojami Jaunojo tapytojo prizo fi- nalinių darbų.

Menininkai būdingas švelnus humor bei autoironijos jausmas. Sakykime, vos išėjus į galeriją lan- kytojų pasitinka Lauros autoportretas, kuriam prisiūtos... ausys. Norom

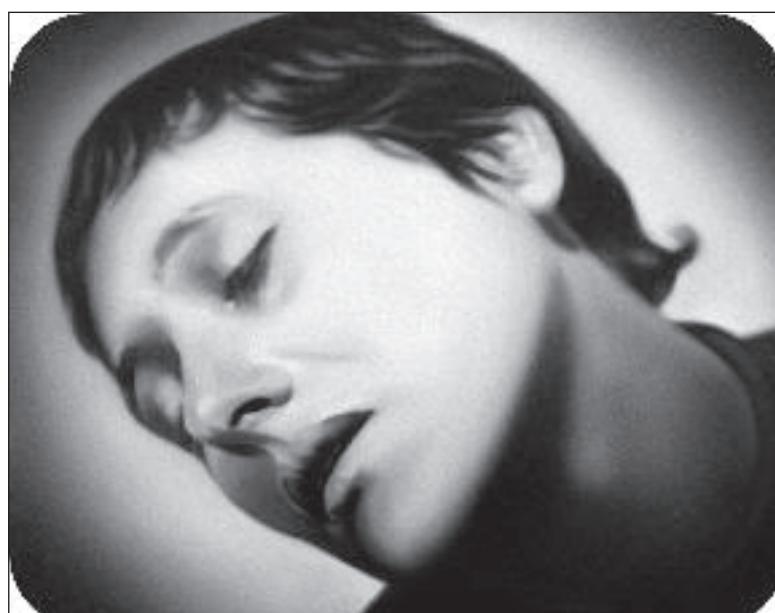
nenorom nusišypoti priverčia ant porolono išsiuvinėtas fotelis. Au- torės darbai labai dinamiški. Dygs- niaisiai perteikiamas tam tikras skub- rumas, šie nepastebimai pereina į piešinius arba, atvirkščiai, piešinys pratęsiamas dygsniais.

Sirja-Liisos (1973) paveikslų motyvai – erdvės be žmonių. Jose esama tam tikru konstrukcijų, daik- tų, jos primena tuščias scenas, šio- se, regis, tuo turėtų prasidėti veik- smas, bet viskas apimta sąstingio.

Menininkės kūriniuose atskartoja vaikystėje skaitytos Jenso Sigsgaardo knygos „Palė vienas pasaulyje“ išpūdžiai: mažo bernuko kla- jonės po tuščią Saulėtą miestą, me- tafizinė pasakojimo nuotaika.

„Mane traukia tuščios vietas, kuriose kiekvienas gali imtis kurti savo pasaulį nuo pradžių. Ši mo- mentą aš ir renkuosi kaip pagrindinę paveikslų temą. Visa, kas mus supa, yra tarsi tušti, gyvenimo dra- momos skirti įrenginiai. Kaip ir ta- pybos procesas. Turi drobę, dažų, vaizdinį, bet kas iš viso to išeis, ne- aišku“, – sako tapytoja.

Senamiesčio menininkų galerijoje-dirbtuvėje eksponuojamuose darbuose vaizduojamos vienišos fi- gūros tuščioje erdvėje. Tos figūros – šiuo atveju raidės – išryškina erdvę, jos tušumas, tačiau tuo pat metu šis tušumas padeda jauti formą, ši- taip išlaikoma harmoninga pusiau- svyra tarp erdvės ir formos.

Maarit MURKA. „Hairpower“.

Lauros Pold darbai.

4 d., penktadienį, 15 val. Kau- no įgulos karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19), minint 70-ąsias pirmųjų masinių Lietu- vos gyventojų trėmimų į Sibirą metines, vyks dokumentinių fil- mu ciklo „Lagerių moterys“: „Adelė Dirsysė“, „Stefanija Ladi- gienė“, „Nijolė Sadūnaitė“ prem- jera (autorai: Vytautas Damaše- vičius ir Juozas Matonis; Reda Sopranaitė, „Ateities leidybos cen- tras“). Renginyje dalyvaus soviet- mečio politinės kalinės: A. Čiuri- lienė, N. Sadūnaitė, Z. Bujanaus- kienė, M. Kibirkštenė, M. Bloz- nelis (knygos apie A. Dirsysė au- torius), S. Jurskytė ir A. Akstinas (A. Dirsysės malda knygą užsi- nėjimo kalbomis leidėjai), LGRTC spec. tyrimų sk. ved. R. Narvy- das, A. Valevičienė (A. Dirsysės giminaitė). Iėjimas nemokamas.

Bažnytinio paveldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9, Vilnius) vyksta akcija „Klausuk drąsai apie krikščioniškajį meną!“ Iki **lapkričio 16 d.**, apsilankę mu- ziejuje, rasite meno istoriką, kuris trumpai pristatys muziejaus ekspoziciją ir atsakys į jums rūpi- mus klausimus. Jei drąsiau klausti ne vienam – atsivesk draugų!

Akcijai pasibaigus įdomiausiai, aktualiausiai klausimai bus paskelbi- ti Bažnytinio paveldo muziejaus socialiniame tinkle ir baigiamojoje akcijos ekskursijoje **lapkričio 19 d. 14 val.**

Muziejaus darbo laikas: antra- dieniais–šeštadieniais 11–18 val. Daugiau informacijos tel. (8 5) 269 7803, el. p. muziejus@bpmuziejus.lt, www.bpmuziejus.lt.

KafkART. Tarpmedialūsus susitikimai

4 d., penktadienį, 15 val. VDU menų galerijoje „101“ (Laisvės al. 53) – studentų vertimo konkurso nugalėtoju apdovanojimas. Po- kalbis apie literatūrinio vertimo problemas. F. Kafkos kūrinių vertimai į lietuvių kalbą. Dalyvauja vertėjas Teodoras Četrauskas, Vilniaus Goethe's instituto vadovė Johanna M. Keller, Lietuvos lite- ratūros vertėjų sąjungos pirmininkė Jurgita Mikutytė. Vertinimo komisija: prof. Sigita Barnaišienė (VDU), Vilija Gerulaitienė (vertėja), Aurelija Mikolaitytė (VDU), Jurgita Mikutytė (LLVS, vertinimo komisijos pirmininkė).

7–11 d., pirmadienį–penktadienį, nuo 16 val. VDU Konferen- cijų salėje (Muitinės g. 7) – Lau- ryno Katkaus kūrybinio rašymo seminaras „Rašyti kaip K“ (visų disciplinų studentams).

7 d., pirmadienį, 16.30 val. VDU Menų fakulteto Medijų meno studijoje (Vytauto pr. 71) – vi- deomeno kūrybinės dirbtuvės stu- dentams: „Nuo teksto iki ekranu“. Veda dr. Rimantas Plungė (VDU), Remigijus Venckus (VDU).

7 d., pirmadienį, 18 val. VDU menų galerijoje „101“ – „Evan- gelija pagal Franzą Kafką“. Lite- ratūrinis koliažas. Skaito Grego- rijus von Leitisas („Elysium – be- tween two continents“, Niujorkas, JAV). Konceptacija ir įvadinė pa- skaita: Michaelio Lahro („Elysium – between two continents“, Niujorkas, JAV), vokiečių k.

8 d., antradienį, 18 val. VDU menų galerijoje „101“ – literatū- rinis vakaras su rašytoju Marku Zingeriu. Veda dr. Dalia Kuizinienė (VDU).

9 d., trečiadienį, 18 val. VDU menų galerijoje „101“ – paskaita „Emotional Understanding – A Fresh Perspective on Kafka“. Skaito referentas Jean-Pierre Palmier (Bielefeldo universitetas, Vokiečija), anglų k.

92-ojo kūrybinio sezono lapkričio mėnesio repertuaras

4 d., penktadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Biljanos Srlbjanovič „Skėriai“. Dviejų dalių tragikomedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

5 d., šeštadienį, 12 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – premjera: Lewiso Carrollo „Alisa stebuklų šalyje“. Spektaklis moksleiviams. Adaptacijos autorė ir režisierė Ewa Piotrowska. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

5 d., šeštadienį, 18 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurusis“. Skalpelių pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

5 d., šeštadienį, 19 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – multikultūrų kūrėjų asociacijos AGNUS OK džiazo miniatyros po teatro skliautais. Giedrė Kilčiauskienė su grupe. Renginio trukmė – 1.20 val. Bilieta kainos – nuo 23 Lt. Bilieta platina *Bilietai.lt* ir teatro kasa, 1 val. prieš renginį.

6 d., sekmadienį, 17 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Tonino Guerros „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalių komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kainos – 20, 25 Lt.

6 d., sekmadienį, 18 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friedricho von Schillerio „Klastą ir meilę“. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

8 d., antradieni, 9 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalių spektaklis. Inscenacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

8 d., antradieni, 9 d., trečiadienį, 19 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – Gyčio Ivanausko teatro premjera – Akvilės Melkūnaitės „Marko (Kavolių kabaretas)“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Gytis Ivanauskas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 60 Lt.

9 d., trečiadienį, 18 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Inos Pukelytės „Meilė Paryžiuje“. Vienos dalių kabaretinė komedija. Režisierė I. Pukelytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilieta taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

6 d., sekmadienį, 18 val. Fransua Rablė „Gargantiu ir Pantagruelis“. Užstale tikriesiems gurmanams (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilieta kainos – 40, 50 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I-V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilieta taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.

4 d., penktadienį, 19 val., 6 d., sekmadienį, 18 val. Gregory Burke „Gagarino gatvė“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kainos – 30, 35 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prie spektaklių, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilieta taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

5 d., šeštadienį, 12 val. „Princesės gimtadienis“. Pasaka apie išpuikusią princesę ir geraišdį kuprelį. Nuo 5 m. Režisierius A. Stankevičius.

6 d., sekmadienį, 12 val. „Karalaitės bučinys“. Kaip paima tušybė sugriovė karališką laimę. Nuo 5 m. Režisierius A. Stankevičius.

Bilieta kainos – 8, 10, 12 Lt. Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilieta taip pat platina *Bilietai pasaulis*.

5 d., šeštadienį, 17 val. P. Stulgos lietuvių tautinių muzikos instrumentų muziejuje (L. Zamehofo g. 12, rūsyje) – Mikenė ir Grybų giminės parodos atidarymas.

6 d., sekmadienį, 13 val. šventė „Graži mūsų šeimynėlė“.

Nemunas

ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244

El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1500
Rankraščiu nerecenzuojame ir negražiname.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

6 d., sekmadienį, 18 val. Lino Adomaičio „Dulkiai spindesys“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Choreografai ir libreto autorai Dainius Berviungis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

9 d., trečiadienį, 17 val. Ričardo Rodžerso „Muzikos garsai“. Dviejų veiksmų miuziklas visai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilieta kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt. Skirta vyresnių klasinių moksleiviams.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33. Bilieta taip pat galima išsigyti internetu www.muzikinisteatras.lt.

5 d., šeštadienį, 18 val. Kostas Smoržinas – „vėl sielos šauksmo virpesys...“

Naujo albumo dainos. Bilieta kainos – 23, 33, 43, 53 Lt. Bilieta platina *Tiketa*.

6 d., sekmadienį, 17 val. pirmą kartą Lietuvoje – bandūra ir orkestras! Dmytro Hubyak (bandūra, baritonas, Ukraina), Irina Hubyak (bandūra, sopranas, Ukraina). Nacionalinės M. K. Čiurlionio meno mokyklos simfoninis orkestras (meno vadovas ir dirigentas Martynas Staškus). Dirigentas Martynas Staškus. Programoje: J. S. Bacho, A. Vi-valdi, W. A. Mozart, G. F. Handelio ir Ukrainos kompozitorų kūriniai, dainos, romansas. Bilieta kainos – 10, 15, 20 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilieta taip pat platina *Tiketa*.

XVI tarptautinis šiuolaikinės muzikos festivalis „Iš arti“

4 d., penktadienį, 18 val. Simf...O!!! Kauno valstybinėje filharmonijoje – lietuvių kompozitorų simfoninės premjeros. Skiriama M. K. Čiurlionio 100-osioms mirties metinėms. Lietuvos nacionalinės simfoninės orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Juozas Domarkas). Dirigentas Robertas Šervenkas. Dalyvauja poetas Rolandas Rastauskas. Programoje: kompozitorių V. Bartulio, D. Kairaitės, G. Kuprevičiaus, Š. Nakos kūriniai. Bilieta kainos – 10, 15 Lt.

5 d., šeštadienį, 16 val. Varpai. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje – lietuvių kompozitorų konkurso kardinjonui ir balsui kūrinių atlirkimas, premijų įteikimas. Dalyvauja: Gintarė Skerėtė (sopranas), Giedrius Kuprevičius, Julius Vilnonis. Renginys nemokamas.

6 d., sekmadienį, 12–14 val. Konceptacija. Irenos Mikuličiūtės dailės galerijoje (I. Kanto g. 5) – „Tylos misios“. Idėjos autorės: kompozitorė Zita Bružaitė ir dailininkė Irena Mikuličiūtė. (Būtina išankstinė registracija telefonu 8 (37) 220407 arba info@isarti.lt). Renginys nemokamas.

6 d., sekmadienį, 14 val. Kvieslys. Pramogų ir prekybos centre „Akropolis“ – šventinė šiuolaikinė muzika „Pro-tuberus Brass“ (meno vadovas Egidijus Miknus).

8 d., antradieni, 18 val. Va bank. Kauno valstybinės filharmonijos Mažojoje salėje – Monica Danielson (balas, Švedija), Per Sjögren (perkusija, Švedija), Povilas Syrist-Gelgota (altais), Joachim Kwtzinsky (fortepijonas, Norvegija). Programoje: Z. Bružaitės, L. Thoresen, A. Kubiliūno, D. Raudonikytės-With, K. Mork Karlsson, F. Latėno, J. Cage, A. Eriksson, V. Varelos, A. Jasenkos, R. Martinkėno kūriniai. Bilieta kaina – 10 Lt.

9 d., trečiadienį, 17 val. Kauno technologijos universitete – II tarptautinė muzikos atlirkimo ir interpretacijos konferencija „M. K. Čiurlionis mūsų laikmenose“. Phillip Dinkler (Šveicarija), Dario Martinelli (Suomija), Rokas Zubovas (Lietuva), Simoneta Sargent (Italija), Yumiko Nunokawa (Japonija), Darius Kučinskas (Lietuva). KTU studentų elektroninės improvizacijos. Iėjimas nemokamas.

7 d., pirmadienį, 10.30 val. VDU MA – videozona su kompozitoriumi doc. dr. Antanu Kučinskui. Leidino „Teatro ir kino muzika“ teorinės medžiagos pristatymas. Iėjimas nemokamas.

4 d., penktadienį, 17 val. Irenos Mikuličiūtės dailės galerijoje (I. Kanto g. 5) atidara tapytojų Edmundo Brazauską ir Rimvydo Mulevičiaus tapybos darbų paroda. Paroda veiks iki lapkričio 14 d.

4 d., penktadienį, 19 val.

„Atrask: energija, emocijas, entuziazmą“ – svingo muzikoje ir lindyhopo šokiuse. Dalyvaus: Kauno džiazo kvinteto muzikantai ir *Lindyhop.lt* klubas iš Vilniaus. Bilieta kaina – 20 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 15 Lt.

8 d., antradieni, 18 val. koncertas „Kerintis operos pa-saulis“. Dalyvaus: Vega Maščinskaitė (sopranas), Vaidas Vyšniauskas (tenoras). Akompanuoja Dainius Kepežinskas. Va-karą ves aktorė Virginija Kochanskytė. Skambės arijos ir duetai iš G. Verdi operos „Otela“, G. Puccini „Madam Bater-flai“ ir kt. Bilieta kaina – 12 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 8 Lt.

Bilieta galima išsigyti Kauno menininkų namų „Mūzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val.) ir visose *Tiketa* kasose.

4 d., penktadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejus (Rotušės a. 13) kviečia į rašytojo Petro Venclovo naujosios knygos „Kartybių taurė – iki dugno“ sutiktuvės. Kartu su knygos autoriumi dalyvaus prof. Aleksandras Krasnovas, „Naujosios Romuvos fondo“ direktorius Andrius Konickis, rašytojai Robertas Keturakis ir Petras Palilionis, aktorių Henrietas Savickis. Renginį ves Aldona Ruseckaitė.

Maironio lietuvių literatūros muziejus šiuo metu veikia parodos:

- „Sugrįžmai“ (skirta išeivijų rašytojų kultūriniam gyvenimui Vokietijoje ir Austrijoje 1944–1950 m.),
- „Gabrielė Petkevičaitė-Bitė: rašytoja, pedagogė, politikė“ (1861–1943),
- „Iš gyvenimo į knygą“ (Vytautui Sirijos Girai – 100),
- „Man patiko tik vandenys gilius“ (Vytautui Mačerniui – 90),
- „Pasaulis – tarsi įstabai pasaka“ (paroda skirta Jului Viktorui Kaupui),
- „Muziejaus istorijos fragmentai“ (paroda skirta muziejaus 75-mečio jubiliejui).

5 d., šeštadienį, 16 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – paskaita „Ivedimas į mirties virsmą. Pasiruošimo mirčiai paprociai“. Lektorius Aleksandras Žarskus. **18 val.** paskaita „Šiuolaikinio žmogaus liga – akedija, nuolatinis nerimas“. Dalyvauja signataras kultūrologas Algirdas Patackas.

Nuo 7 d. kviečiame vaikus ir jų šeimos narius dalyvauti tradiciniame konkurse „Giminės medis“. Laukiame šeimos nuotraukų, istorijų aprašymų, genealogijos medžių, herbų. Darbus pristatyti iki lapkričio 28 d. į KTKC metodininkai Jurgitai Kilikauskienėi. Informacija tel. (8 679) 36715, www.ktkc.lt.

7 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studioje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: seni daiktai (piešimas mišriu technika). Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

8 d., antradieni, 18 val. KTKC etninės veiklos studioje (Kalniečių g. 180) – vakaras-susitikimas „Po lapkričio dangum“ su svetainės „Žalia žolė“ nariais, poete Aušra Veniene (Liepa). Veda bardas Algirdas Svidinskas. **18 val.** KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: veltas žaislas. Veda Daiva Vainauskienė.

9 d., trečiadienį, 18 val. paskaita „Meilė – įspireigojimo ir nepriklasomybės prieštara“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga kviečia į pradedančiųjų vertėjų iš išpanų kalbos poezijos vertimo dirbtuvės

Lapkričio 19 d., šeštadienį, LLVS biure (Šv. Ignoto g. 5-264). Dirbtuvėse dalyvaus Meksikos poetas, vertėjas Gerardo Beltranės. Dalyviai turės išversti iš anksto pateiktus Gerardo Beltrano poezijos tekstu, per dirbtuvės darbai bus detalių analizuojami, aptariami galimi vertimo būdai, ieškoma geriausių sprendimų.

Gerardo Beltranės – Lotynų Amerikos poezijos ir meninio vertimo dėstytojas Varšuvos universitete, Vertimo teor

Kauno karuselė

Lapkričio 4 d. galerijoje „Aukso pjūvis“ atidaryta kretingiškės dailininkės Lidijos Kuklienės tapybos paroda „AuGam“.

Dailininkė eksponuoja kūrinius, kuriuos inspiravo rudens peizažai. L. Kuklienė nuo mažens supo gamta, todėl menininkės pasaulėjautėje ji užima išskirtinę vietą, ir peizažas, kaip kūrybos objektas, yra labai svarbus. Tačiau gamtos motyvai nekopijuojami, jieems suteikia savitų prasmės kodų ir emocinio krūvio. Jauniems dailininkams

gamta neretai tarsi neegzistuoja, į ją žvelgiama kaip į dekoraciją, o Lidijai ji – svarbus elementas, iškūnijantis bei suponuojantis viso pasaulio sampratą. Gamta, pasak autorės, „AuGam“ – tai auksinė gamta, o mes stiebiame kartu su ja, nes žmogus – neatisejama gamtos dalis ir šito niekada nereikėtų ignoruoti, kad ir kaip archajiškai tai skamba“.

Gamtos, peizažo motyvai, įvairios jų transformacijos atispindį ir L. Kuklienės kuriamoje grafikoje. Dailininkė yra žinoma kaligrafijos meistrė, Lietuvos šriftų ir kaligrafijos draugijos narė. Ji kuroja kaligrafijos ir rašto meno parodas, nuo 2008 m. dėsto grafinio dizaino ir kaligrafijos disciplinas VDA Klaipečių grafinio dizaino katedroje, veda kaligrafijos paskaitas ir praktinius užsiėmimus visuomenei.

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Svynis Todas: demoniškas Flyto gatvės kirpėjas“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienį, lapkričio 8 d., Kitokio kino klube aktoriaus Johnny Deppo kūrybos retrospektyvoje žiūrėsime keistoko žanro filmą – siaubo miuziklą „Svynis Todas: demoniškas Flyto gatvės kirpėjas“.

Šio filmo heroinus pasaulį išvydo dar pirmoje XIX a. puseje ir pelnytai gali būti laikomas kolektyvinės fantazijos vaisiumi. Pirma kartą demoniškas barzdaskutys Svynis Todas šmëstelėjo Charleso Dickenso romane „Martinas Čežvitės“ (1844 m.), o po dvejų metų britų literatūros klasikų paminietas personažas, įvardytas kaip „blogio genijus“, jau tapo pagrindiniu Tomo Pincho romano „Perlų vėriny“ veikėju.

Apie ši makabrišką keršytojā vėliau ne kartą buvo rašomi romanai ir pjesės. Britų teatroose spektakliai apie Svynį Todą vaidinami nuo 1847 m., o kinas šia istorija susidomėjo dar XX a. trečiąjame dešimtmetyje.

Pati naujausia legendinio siužeto versija perteikiama jau klasikinio miuziklo priemonėmis.

„Svynis Todas“ tarsi pratęsia ankstesnio režisieriaus Timo Burtono ir J. Deppo ševedro „Mirusi nuotaka“ stilistiką. Tik dabar originalaus animacinio siaubo filmo nekrofilišką pasaulį pakeitė ne mažiau slogi klasikinio gotikinio siaubo romano atmosfera ir niūrų komiksų primenantis braižas.

Prieš daugelį metų Londone su

kumu garsėjantis grupės lyderis T. Rubenas laikomas vienu itakinčiausiu ir žymiausiu Estijos džiazo būgnininku.

Antrą festivalio dieną pradės specialiai susibūrės A. Gotesmano, A. Mikalkėno ir T. Razmaus „Trio 11.11“. Vakarą pratęs organizatorių i Lietuvą pirmą kartą priviliotas išskirtinis improvizacines muzikos kūrėjas Kenas Vandermarkas. Kauno dramos teatre jis koncertuos su savo naujausiu projektu „Made to Break“, kuris subūrė garsius JAV eksperimentinės muzikos kūrėjus.

Dieną užbaigs naktinių improvizacijų sesija su naujuoju Mikko Innaneno projektu „Innkvisitio Klubi“. Jam session lauks muzikantų ateinant su savo instrumentais.

Lapkričio 12 d. festivalį baigs dvi premjeros. Vieni aktyviausių Kauno džiazo scenos kūrėjų, Arnas Mikalkėnas ir Tomas Raznus, pri statys free funk stiliums įkvėptą projektą „Free Funk Society“. Po ju savo interaktyvią, pilną ieškojimų muziką, balansuojančią tarp senųjų melodinių linijų, improvizacijos ir humoroo, atlikis svečiai iš Strasbūro – kvartetas „La Poche a Sons“. Paskutinę ketvirtąjį festivalio improvizacijų sesiją pradės „Vilkšu Pa Muguru“.

Savaitgalis prie televizoriaus

Ar Dievas dar nenusivylė žmogumi?..

Gediminas JANKAUSKAS

Kartais režisieriai keletą kartų sugrįžta prie pamėgtų herojų. Taip megė daryti, pavyzdžiu, prancūzas Francois Truffaut, per du dešimtmiečius sukūrės net penkis filmus apie savo „alter ego“ Antuaną Duanelį. JAV režisierius Jimas Jarmuschas prie savo kamerinio ševedro „Kava ir cigaretes“ (ketvirtadienis, 22.00 val., BTV) artėjo beveik du dešimtmiečius. 1986-aisiais gimė šeštū minucių trukmės novelė, dar po trejų metų – dviem minutėmis ilgesnė vadinaus „Merfio versija“. O kai režisierius tapo gyvu klasiku, mažą novelę ryžosi išplėsti iki „normalaus“ kino. Filmą (2003 m.) sudaro 11 trumpū istorijų.

Specialiu prizu Berlyno kino festivalyje apdovanoto filmo „Milijono dolorių viešbutis“ (penktadienis, 23.35 val., Lietuvos ryto TV) veiksmas plėtojasi kitados prestižiniu buvusiai Los Andželo vieš-

butyje. Dabar čia gyvena tik tie, nuo kurių seniai nusigręžė sėkmė: sučiai, prostitutės, seniai ir vienišiai. Vienas viešbučio gyventojas, charizmatiškas jankis Izis Goldkisas (aktorius Timas Rothas), žuvo paslaptingomis aplinkybėmis – nukrito nuo stogo. O gal jam kas nors „padėjo“? Bet dėl dar vieno narkomano žūties Los Andželas visai nelinkęs sielvartauti. Vis dėlto reikalaui pasikeičia, kai paaikišėja, jog žuvusysis yra žiniasklaidos magnato sūnus. Bylą tiriantis flegmatiškas FBI agentas Skineris (aktorius Melas Gibsonas) ištaria ne vieną viešbučio gyventoją. O tuo metu žiniasklaidoje prasideda tikras sensaciją ir demaskavimų paradas.

Trilyje „Slapta grėsmė“ (šeštadienis, 21.20 val., BTV) Johno Travoltos heroinus Frenkas Morisonas po skyrybų nesiliauja rūpintis paaugliu sūnumi Deniu, kuris svaajoja, kad tėvai susitaikytų. Bet Siuzana jau ketina tekėti už turtingo verslininko. Per vestives išaiškėja daug įdomių dalykų.

Melodrama „Brangusis Džono nai“ (šeštadienis, 22.30 val., TV3), surukta pagal populiarų Nicolaso Sparkso romaną, pasakoja gražią karlo Džono Tairio ir merginos Savanos meilės istoriją. Po pažinties priejiūros ir dvi savaitės trukusio romantiško nuotykio porelė priversta išsiskirti, nes Džonas turi grįžti į savo dalinį. Didesnę filmo dalį vienės nuo kito atskirti išimylielėliai bendrauja laiškais, kuriems gali patiketi slapčiausias mintis. Ir tai patys gražiausiai filmo epizodai, bendrą atmosferą nuspalvinantys labai intymiai ir kartu bendražmogiška šiluma.

„Pikto kino“ rubrikoje demonstruojami „Pakvaišė žaidimai“ (šeštadienis, 23.40 val., Lietuvos ryto TV) – tai jau antras austrijų režisieriaus Michaelio Hanekes bandymas papasakoti tą patį siužetą. Vasarnamjė ramiai prie ežero atostogaujančius Džordžą, Aną ir jų sūnų Džordžį Farberius aplanko kaimynai – du nepaprastai mandagūs jau nuolai Polas ir Peteris. Netrukus paaiškėja tikrieji svečių ketinimai. Iškaitais paėmę šeimininkus vaikinai jiems pasiūlo kankinimų ir psychologinio spaudimo kuponą žaidimą.

Filmo „007 Paguododos kvantas“ (sekmadienis, 21.00 val., TV3) veiksmas prasideda ten, kur baigėsi prieš savaite matytas „Kazino Royale“. Džeimsas Bondas (ji vėl vaidina Danielis Craigas) drąsiai žengia pasitiki nauju iššūkiu, kuriuos skleidžia paslaptinga organizacija „Kvantas“, šantažavusi ankstesnę Bondo merginą Vesper Lind. Jos svajūdybė gerokai pakoregavo agento 007 veiksmų motyvaciją.

Nuotykių filme „Legenda apie Zoro“ (sekmadienis, 21.00 val., LNK) Antonio Banderas jau antrą kartą vaidina bebaimi keršytojā.

Negailestingai žemvaldžių engia-

mi Meksikos valstiečiai visais laikais žinojo – kai toliau kentėti bus neįmanoma, horizonte būtinai pasirodys juodusis raitelis su veidą dengiančia kauke ir visus išgelbės.

Pagal P. D. Jameso romaną sukurtą fantastinę dramą „Žmonių vaikai“ (sekmadienis, 23.45 val., LNK) teigiamą, kad jau 2027-aisiais pasauli užvaldys tamsa, chaosas ir visiška anarchija, o žmonija atsidurs ant katastrofos slenkscio. Demografinė katastrofa, apie kuria seniai trimatavo mokslininkai, tapo realybė. Žmonės neteko galimybės natūraliai tėsti savo giminę. Tokios niūrios ateities nenumatė net garsiausias XX a. antiutopijos autorius George'as Orwellas.

Laimė, autoriai nepasitenkina vien tik juodomis spalvomis. Netikėtai sioje tamsos karalystėje sutviska šviesos spindulėlis, panašus į tikrą stebulką, – tamsiaodė moteris nešioja po širdimi kūdikį. Kaip čia neprisiminsi išminčiaus Rabin dranato Tagorės: „Kiekvienas naujamis yra pats ryškiausias irodymas, kad Dievas dar nenusivylė žmogumi...“